

ВІСНИК

THE HERALD

- VISNYK

Свобода народам!

Свобода людині!

Спільно - політичний місячник

ЗМІСТ

I. В-к. Імперська дійсність і політичне чаклунство	1
Е. Маланюк. Несамовитим криком крові... ..	6
М. Чирівський. Засоби господарської стабілізації в економічній політиці ЗДА	7
В. Орликовський. Індія з зовні й з нутра	9
П. Шандрук. 300 — 40 — 15	10
Ф. Одрач. Щебетун	12
О. Гончар. Перекоп	16
О. Лятуринська. На Купала	16
П. Кізко. Психологічна зарядка	17
Б. Бойчук. Жнива	17
П. Слобожанський. Чому погані фільми в Україні	19
В. С-ко. Фальшива карта	20
Ікер. Про агітацію і пропаганду	23
О. Нагнибіда. Роки і прудки	23
А. О. Відгуки на книжку д-ра М. Чирівського	24
Шостий Здвиг СУМА	25
Вшановуємо Великого Будівничого Української Держави ..	25
Національна Маніфестація в Пітсбургу	25
Д-р А. Княжинський. Слідами майстра	26
А. М-н. Нікопольське повстання	29

ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД „ВІСНИКА” ПРОСИМО РОЗРАХУВАТИСЯ ЗА „ВІСНИК”!

Від окремих осіб: Д-р В. Гук, Ньюарк, — 10 дол.

3 Нью Йорку: Д. Залізник — 5 дол., І. Осіюк — 1 дол., С. Костів — 1 дол., І. Бабяк, Філадельфія, — 2 дол., Я. Чолій, Канада, — 2 дол., інж. Е. Ляхович, Флорида, — 2 дол., В. Кметь, Клівленд, — 2 дол.

Йонкерс: 3 дол. — О. Щур.

По 2 дол. — С. Коцур, С. Гаврилюк.

По 1 дол. — О. Безкоровайний, С. Гель, М. Зварич, Т. Корінь, Д. Малік.

Чикаго-Північ: по 1 дол.: Р. Кобилецький, І. Воробець, Д. Каськів, М. Благута, П. Дідик, Б. Шевченко, І. Маслянка, І. Малюк, М. Кваситник, Ю. Сидорович, М. Гікавий, В. Федінський, Горин, Г. Лучків, М. Самиця, М. Гальчишак, О. Васьків, В. Бащвин, М. Франків, Т. Скляр, М. Заяць, Г. Уніят, М. Васько, І. Олійник, Л. Боднар, І. Ривак, Р. Греба, Григорєвський, Нечіткий, В. Гавдьо, В. Коричинавський, Я. Загородній, В. Левицький, П. Семків, У. Целевич, О. Хіт, С. Скробач, М. Сенчишак, І. Михальцевич, Кавка. Невідомий — 50 цент.

Сиракюз: Збірка на хрестинах у п-ва Годжак — 46 дол., з них на „Вісник” — 20 дол., на „Шлях Перемоги” — 26 дол.

6 дол. — І. Подюк.

Жертводавці: по 5 дол.: М. Годжак, В. Костюк, П. Пічкур.

По 2 дол.: А. Динька, Я. Трач, М. Фраціян, В. Годжак, Т. Луцишин, П. Башуцький, В. Гук, В. Фензор, П. Карпишин.

По 1 дол.: С. Флісак, І. Луцишин, П. Москаль, А. Годжак, М. Каній, З. Євчук, І. Гриник.

ПОЖЕРТВИ НА „ПИСАНКУ” ООЧСУ — 1957 р.

Байон: 2 дол.: М. Пукас. **По 1 дол.:** Е. Равриш, Д. Бойчук, М. Кормелюк, М. Сірій, І. Свищук, В. Фесьо, В. Вінтонів, М. Пилипчій, Я. Шеремета, М. Шкодин, В. Шклярський, В. Воронкевич, І. Ванько, В. Сірій, В. Кичула, С. Мурмило, Л. Федак, М. Дилетчук, Т. Музичка, Г. Божик, Я. Сірій, І. Кормелюк, О. Комарницький, С. Готра.

Аллентаун: По 2 дол.: Я. Карпак, М. Іванів, Д. Хорват, П. Мишко.

По 1 дол.: І. Ковальський, М. Пукшин, І. Стасів, І. Федорінець, І. Вокрін, П. Мотрук, М. Путько, І. Мотрук, І. Федорак, Ю. Федак, С. Голод, Т. Чубенко, І. Ганич, М. Орищук, Д. Гудз, А. Войцікевич, М. Качмар, А. Проць, С. Муха, П. Романишин, М. Бризецький, М. Бонько, С. Морковчук, Г. Богуш.

0.75 дол.: В. Перон. **По 0.50 дол.:** В. Базиляк, І. Тепан.

Перт Амбой: 10 дол. — Міт Маркет.

По 2 дол.: Г. Тарасюк, П. Стахів, В. Тарасюк, Т. Грицай, П. Прус, О. Ковалевський, В. Гладич, М. Тулис, П. Тікий.

Філадельфія:

П. п. Я. Бернадин, М. Бесага, М. Цюпак, І. Чикота, М. Ружилович, В. Татомир, Р. Стеблій, Ф. Семків, І. Рибчук, Ю. Рогач, І. Ребенський, М. Навроцький, О. Михайлюк, В. Маєвський, З. Яримович, С. Гривняк, Ф. Дубчак, Р. Кравців, М. Ковальчик, О. Коморовський, П-ні І. Кочерган.

Рочестер:

І. Булавинець, М. Цепух, В. Чорненький, С. Фецишин, П. Яковина, Д. Максимів, М. Малинівський, З. Масловський, М. Осадців, І. Щурин, М. Ворона.

Сиракюз:

І. Бурак, Й. Глива, М. Гол, І. Ківерчук, В. Майкович, П. Процанів.

Трентон:

І. Бойцун, М. Кардаш, І. Купецький, В. Лукасевич, М. Зарицький, М. Шинкарчук.

Брістол:

А. Галайдіда, М. Головчак.

Йонкерс:

Й. Дудар, Л. Гладчук, М. Періг, В. Піцик, М. Зварич.

Оборн:

Я. Гавліцький, З. Казанівський.

Різні місцевості:

І. Білонога (Мк Кіс Ракс), П. Чорній (Вілберт), О. Дацків (Іст Медов), С. Горин (Порт Рімейнг), І. Гранківський (Степлтон), М. Гідзік (Севарен, Н. Дж.), І. Іваскевич (Амбрідж), А. Яворський (Аббевіл), М. Кальба (Омага, Небр.), В. Каранович (Степлтон), Т. Конецький (Карнегі), Д. Кордуба (Роселл, Н. Дж.), А. Кульчицький (Дірборн), А. Мицьо (Елізабет), О. Миськів (Аліквіппе, Па.), Г. Перчак (Честер), П. Потохняк (Джансон Ситі), Б. Позарнюк (Наєгра Фолс), В. Пуйда (Порт Річмонд), М. Пирожик (Куртесвіл), Н. Ривак (Асторія), Т. Саміла (Істон), А. Скрілов (Кліфтон), І. Совінський (Клеймонт), О. Стецька (Джесон Гайтс).

Гастінго:

О. Пециляк, І. Серединський.

КАНАДА:

Торонто:

О. Безубко, М. Болюх, І. Бонк, П. Харидчак, В. Дашкевич, М. Городецький, К. Юрійчук, М. Коцур, В. Куций, С. Лаврівський, І. Мокан, І. Щурик, В. Твердохліб.

Ст. Кетеринс:

М. Цебенко, С. Кісюк, В. Мельниченко, О. Мілан.

Інші місцевості Канади:

А. Коломийчук (Калгари, М. Кінащук (Брентфорд), І. Никифорок (Грімсбі), В. Перчик (Мідланд), С. Романюк (Летбрідж), М. Тибін (Брентфорд).

ВІСНИК

I. В-к

ІМПЕРСЬКА ДІЙСНІСТЬ І ПОЛІТИЧНЕ ЧАКЛУНСТВО

Трясетися московське царство, а „фахівці від советознавства” ворожать над еволюцією „світового комунізму”, шукають засадничих змін у ньому. Без перебільшення можна сказати, що поцейбічна преса найбільше говорить про події в Кремлі, оминаючи, а то й заслонюючи причини імперської кризи. Кожне потягнення „птенців сталінського гнізда” коментується на всі боки і творяться легенди про ліквідацію сталінізму. Вони розповсюджуються, а з ними ширяться надії на швидку лібералізацію всього життя в Советському Союзі.

В декреті Хрущова про звільнення колхозників від податку з присадибних ділянок дехто хоче бачити навіть початок відновлення власности, а в обвинуваченнях „антипартійної групи”, яка, мовляв, була проти поширення прав національних республік, схильні вбачати засадничо новий курс національної політики. Ще трохи і Хрущов, чого доброго, стане оборонцем національних прав поневолених Москвою народів. Вже й нині не бракує таких, що говорять про українське походження Микити; вчорашню і позавчорашню катівську діяльність його на Україні промовчується, а шукається українського родоводу в прізвищі, виводячи його від хруща.

З легенд про ідеологічну еволюцію комунізму робляться висновки, що сучасне кремлівське керівництво, яке, мовляв, розправляєється з сталінізмом і сталінцями, хоче мирно співжити з світом. Хоч творці тих легенд добре знають, що жадна нація, якою нині „опікуються” в Москві, не приймала московського комунізму добровільно, за уподобанням, а накинута його імперськими багнетами з Москви. І Хрущов, що закликає до мирного змагу в співіснуванні, добре розуміє, що комунізм без московських багнетів був безсилий, а після мадярських і польських подій — тим більше.

У великій політиці хоч і говориться про агресію світового комунізму, а миру чи відпруження шукається з Советською імперією, без якої комунізм, як реальна сила не існував і не може існувати.

**

Більше чотирьох місяців тривають розмови в Комісії ОН про роззброєння. І, як всі розмови з представниками Советського Союзу, не мають виглядів на якісь осяги, бо в Кремлі думають про роззброєння ЗДА і держав Західного світу. Кремлівські представники в Комісії ОН під час розмов настирливо домагалися погодження, яке б забороняло виробництво і користування атомовою зброєю. Таке погодження поставило б ЗДА і світ у беззахисне становище перед московською імперією з її сателітами в Європі та поза нею, де Росії вже удалося накинати комуністичний лад у московському виданні (Китай, Північна Корея, Північний В'єтнам). Московському бльокові країн, з його багатомільйоновими арміями, ЗДА і Західні держави могли б протиставити лише невеликі традиційні війська. Підписання подібної угоди було б рівнозначним з капітуляцією перед Москвою.

В другій п'ятичленній Комісії ОН півроку досліджувано, хто вчинив криваву розправу на Мадярщині. Комісія збрала величезні матеріяли; доповідь її, схвалена одноголосно (рідкий випадок в ОН), займає біля 400 сторінок тексту. Поза всяким сумнівом встановлено, що московські окупаційні війська, під командою Жукова, заливши Будапешт кров'ю мадярських повстанців, розправилися з мадярською національною революцією і навели порядок так, як сто років тому це зробив Микола I. Як за Миколи, так і в листопаді минулого року, воювала Росія, проте, про останню розправу на Мадярщині чомусь говориться в політиці, як про

комуністичну агресію, про жорстокости світового комунізму, хоч війська були советською Росією, а командували ними московські командири. Доведено, що на початку повстання були випадки, коли вояки і офіцери советської армії переходили на бік повстанців. Побачивши таке, Москва, щоб виграти час, заграла на проволоку. Почала переговори, під час яких підступно обезголовила повстанців, а ненадійні війська замінила новими. На підставі зізнань свідків, Комісія ООН ствердила, що оті нові військові з'єднання були укомплектовані з населення Середньої Азії. Вони, як ствердили свідки, вважали, що їх послано до Єгипту воювати з „імперіялістами”. Багато з них Дунай приймали за Суєзький канал. Словом, розправу, як встановила Комісія, переведено за правилами колоніальної війни і то в середині Європи.

Доклад Комісії роздано всім делегатам ООН, а, проте, мало надій, щоб він „переконав” т. зв. велику політику, що не світовий комунізм, а Москва — советська імперія воювала і воює, заслонюючись світовим комунізмом. Все хтось заступає і заслонює світовим комунізмом московізм, втілений в рускій національній ідеї, спираючись на яку нинішні диктатори з Кремля колотять світом, в ріках крові заливають державницькі змагання народів, обезвольють світ. Міняються постаті возглавія, а імперська трійка, про яку писав Гоголь, одержима московізмом, лишається незмінною. Війна з світовим комунізмом не дошкулює їй, бо не чіпає коня — імперії, а легенько ляскає по гоноблях.

Цікава закономірність. Як тільки в большеві витворюється кризова ситуація під тиском національних сил, коли корчі починають хапати кремлівське керівництво, тоді настирливо закликається до співжиття з „капіталізмом”, говориться про мир. І, як на диво, ці теревені знаходять відгомін, і не абиякий, у великопростір-

них політиків ЗДА і Західного світу. Історична аналіза подій у московському царстві відсувається, заслонюється гаданням про боротьбу за владу в Кремлі, ворожбою про лібералізм, еволюцію світового комунізму. Якісь сили зацікавлені, щоб захвати перед світом справжню суть московської сатанії, замаскувати московський імперіялізм світовим комунізмом. Вони не раз помагали кремлівським диктаторам долати внутрішню імперську кризу і утримати цілість володіння.

В тридцятих роках, коли Москва організувала голодову облогу України, Советський Союз відвідав відомий французький соціаліст Ерію. Він ходив (його водили!) по містах України, але не побачив на вулицях міста конаючих жертв московсько-большевицької голодової облоги. Повернувшись на Захід, він розводив теревені про промислові осяги советського господарства, про швидкі темпи соціалістичного будівництва, про добробут і інше. Ні словом не обмовився він і йому подібні про дійсний стан в національних республіках. А стан в імперії тоді був не менш критичний, як в останні роки, після смерти Сталіна, від спадщини якого ніби відпекується сучасне її керівництво, боючись з сталінізмом, як ворожать прогресивні чаклуни великопростірної політики на Заході.

Нині, коли глибока криза: ідеологічна, політична і економічна довший час трясє імперією, а відцентрові протиімперські сили національних республік щодалі міцнішають, загрожуючи знутра розірвати обручі імперської бочки, ті чаклуни заслонюють дійсність в московському царстві теревенями про лібералізм Хрущова, про еволюцію від сталінізму в бік ленінізму. Приховується найголовніше: Ленін, до якого ніби наворачтається сучасна советська політика, а за ним Сталін, від якого ніби її відвертає Хрущов („розправляючись з сталінізмом”), ідучи до влади, так само маневрували між різними програмами. Сьогоднішній простакуватий хазяїн, прикидаючись п'яним балакуном, уміло перевів велику внутріпартійну розгру, щоб скріпити захитану владу диктатури, бо найменше послаблення її загрожує імперській цілості. Не лозунги тут важні, а те, що при їх допомозі осягається. І це в критичній ситуації краще за других зумів застосувати Хрущов, пе-

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by the Organization for Defense of Four
Freedoms of Ukraine Inc.

Monthly except July and August when bi-monthly.
“Second class mail Privileges Authorized at
New York, N. Y.”

I. Wowczuk Editor in Chief.

Address: P. O. Box 304, Cooper Station
New York 3, N. Y.

ремінивши колективну диктатуру на одноособову. А політичні спостерігачі, не комуністи, що заколисують суспільну думку осягами і успіхами советської імперської системи, надіями на відсталінізування, — об'єктивно помагають йому.

**

Жюль Мок, один з керівників французької соціалістичної партії (праве крило), представник Франції в Комісії роззброєння ООН, після подорожування по СРСР в 1956 р., видав книгу „СРСР відкритими очима” (Jules Moch „URSS les yeux ouverts”, Paris 1956, Robert Loffout 313 р. р.), в якій з захопленням розповідає про те, як „великий народ творить свої культурні і економічні цінності... Його життя б'є ключем. Цей нарід перейнятий патріотизмом і пишається успіхами цієї країни”.

Переповівши про успіхи в промисловості, сільському господарстві, автор з подивом говорить про освоєння „голодних степів” Казакстану „куди за кожним покликом ЦК прибувають нові ентузіясти”... „Яка країна може похвалитись такими темпами росту?” — захоплено говорить автор. Більшого і советська пропаганда не скаже.

Побувавши в кількох національних республіках (окупованих Росією), автор з великим признанням стверджує, як то уміло більшовики розв'язали національну проблему навчання в усіх республіках, де викладання ведеться рідними мовами (з обов'язковим вивченням руської мови!), де створені високі навчальні заклади для підготовки національних кадрів. Соціалістичними розважаннями Мок приховує, заслонює поневолення цілих народів, він хоче запевнити своїх читачів, що советська людина щаслива в тому ладі, — „гордість є головною прикметою цих людей”. А що та система, з колективною диктатурою чи особовою, при допомозі національної форми (рідної мови) накидає націям московську ідею, намагаючись перетворити завойовані або підбиті нації в єдину російську спільноту (єдиний советський народ), те автор ховає від читача.

Хоч книгу видано після розправи над мадярською національною революцією, проте, це не вплинуло і не змінило поглядів автора. У передмові він, для годиться, згадує про невластиві способи подавлення повстання, не поділяє

жорстокостей, стосованих у Будапешті, але висновки про перемогу советського ладу залишає, закликаючи Францію посилити зв'язки з советською імперією, де „новий світ осягнув великий прогрес і здійснив великі перетворення”.

Давши заголовок книзі „відкритими очима”, автор своїми твердженнями свідомо закриває читачеві очі на підсоветську дійсність, приховуючи імперські протиріччя, сіє советську оману перед світом. Воно й не диво. Хіба ж Франція з її соціалістичним урядом не накидає своєї ідеї в Альжирі, не гребуючи засобами і не сплячючись перед найжорстокішими методами розправи з національно-визвольною боротьбою у своїх колоніях?

На липневій конференції Мюнхенського Інституту Советознавства вчені, що утримуються приватними колами, теж багато говорили про характер світового комунізму. П'ять чи шість доповідей було прочитано про національну проблему в СРСР, щоб захвати її від світу, облегчити більшовикам розв'язувати її по-московському. Цитувалися історичні заложення російських марксистів про „світову революцію на багнетах” московських пролетарів, а робилися висновки, що кремлівські диктатори не ведуть окремої національної політики для поневолених народів, а, мовляв, „стрижуть всіх під одну гребінку”. Великопростірна псевдонаука з Мюнхенського Інституту, на чиєсь замовлення, щоб довести інтернаціональний характер сучасного більшовизму (комунізму), обходить, приховує найістотніше: чия ота гребінка, під яку стрижуть диктатори з Кремля поневолені народи. І в чиїх бона руках.

„Вільні” вчені, ніби з наукових позицій, зводячи боротьбу проти інтернаціонального комунізму, прищеплюють нове поняття советського народу, „науково” обгрунтовують більшовицьку легенду, що за сорок років більшовикам удалося подолати національні окремішності завойованих народів, створити в імперському казані советський народ. А звідси висновки, що імперії не треба чіпати, советській народ (чаклунський витвір псевдонауки) колись перестане думати советськими категоріями і тоді прийде нова фаза переходу від диктатури до демократії. Очевидно, великопростірної, що не числиться з справжньою демократією народів-

націй. Наукові чародії (на замовлення приватних кіл) заслонюють світовою демократією справжній сенс змагу націй, спертій на національні ідеали, а свої політичні безбатченки на сторінках „Ульмівських Вістей” спішать з порадами українській спільноті: переорієнтуватися на нові політичні рейки, достосуватись до тих псевдонаукових рецептів, бо більшевизм же безрідний, його, мовляв, не накидали на своїх багнетах москалі.

Так наукова полуда інтернаціональної бестії знаходить свій ґрунт серед гливких політиків, розчищаючи дорогу політичному змінюванству, щоб полегшити московській сатанії долати глибоку внутрішньоімперську кризу.

**

Багато ворожитися, хто і коли прийде на місце Булганіна та який крок зробить новий диктатор у відсталізованні партії. А заслонюється, приховується, що сталінізм, як форма і етап імперського абсолютизму, „особая статья Росції”, за термінологією московської науки то — продукт історичного імперського розвитку. Почався він у московському царстві, був у до революційній імперії і є нині. Сталінський соціалізм в одній країні, для побудови якого творилася вимуштрувана партійна бюрократія, не був ніяким відступом від Леніна, а логічним розвитком московського національного абсолютизму. Це розуміють в Кремлі, тому то в січні цього року, після „розвінчання” мертвого боввана, Хрущов заявив: „Кожен з нас, членів КПСС, хоче бути вірним ділові марксизму-ленінізму, ділові боротьби за інтереси робітничої кляси так, як був вірний тому ділові Сталін” („Правда”, 19.I. 1956 р.). Робітничка кляса і її інтереси — марксизм, то — оболонка, а зміст в чомусь іншому. Про нього, про цей зміст, розповів у своїх записках актор Н. К. Черкасов.

В лютому 1947 р. Н. К. Черкасов разом з кінорежисером С. М. Ейзенштейном розмовляли з Сталіном відносно підготовки фільму „Іван Грозний”, в якому Черкасов виконував роллю Івана IV. В записках Черкасова, виданих у 1953 р., вже після смерті диктатора, схоплено суть, засаду, історичні підвалини сталінізму, від якого не думають відступати й нині. Більшевицький некоронований „сатрап”, даючи поради акторові, вказав на них виразно, як на со-

ціальну спадщину, перейняту Леніном, а від нього — Сталіном.

„Говорячи про державну діяльність Івана IV (Лютого — Ред.), пише Черкасов, Й. В. Сталін зауважив, що Іван IV був великим і мудрим правителем, який охоронив країну від проникнення чужоземних впливів і прагнув об'єднати Росію. Зокрема, говорячи про прогресивну діяльність Лютого, Й. В. Сталін підкреслив, що Іван IV вперше в Росії завів монополію зовнішньої торгівлі, додавши, що після нього це зробив Ленін. Йосип Вісаріонович відзначив також прогресивну роллю опричини, сказавши, що керівник опричини Малюта Скуратов був великим русским військовим полководцем, який героїчно загинув у боротьбі з Ливонією.

Згадуючи про помилки Івана Грозного, Йосип Вісаріонович вказав, що одна з його помилок була в тому, що він не зміг ліквідувати п'ятьох боярських родин, які залишилися, не довів боротьби з феодалами до кінця; — коли б він це був зробив, то на Русі не було б смуту. І потім Йосип Вісаріонович жартома додав, що „тут Іванові перешкодив Бог; Лютий ліквідує одну родину феодалів, один боярський рід, а потім цілий рік кається і замолює гріх, тоді як йому треба було діяти рішучіше”.

В кінці розмови Йосип Вісаріонович запитав, як ми думаємо закінчити фільм. Я відповів, що так, як і передбачалося за первісним пляном сценарія, фільм має закінчитися Ливонським походом і переможним виходом Івана IV до моря. Іван IV в оточенні старшин, знаменоносців і вояків стоїть на березі моря перед набігаючою хвилею. Здійснилась його заповітна мрія побачити „море сине, море дальне, море русское”; вдивляючись в далину він закінчує фільм словами: „На морях стоїмо і стояти будемо!”. Тов. Сталін посміхнувся і весело промовив: „Ну що ж! Отже, так і вийшло, — і навіть далеко краще!”...

Уривок — прецікавий, історіософічний, в ньому дуже ляпідарно висловлено підстави московізму, від яких не відступав, а послідовно здійснював Ленін, після нього Сталін, а тепер пробує здійснювати Хрущов, ніби відсталізовуючи партійний апарат московської диктатури.

**

Комунізм у формі якогось московського „ізму”, що з ним плятонічно бореться Американський Комітет при допомозі псевдонауки со-

ветознавства, то — заслона, а суть — в історичній програмі Івана IV, в ідеї московської всесвітньої імперії, від осягів якої так радів некоронований диктатор, бо вийшло краще, як за Лютого було. Скільки тріумфального глуму в Сталіновій посмішці над тими, що ніби повіривши в доброго Джова, відступили йому половину Європи і відкрили ворота до Азії, а тепер до Африки стелять дорогу, заслонюючи московський характер большевизму інтернаціональним комунізмом. А хіба в промові Хрущова через телевізію, якою приватні кола ошасливили мільйони американських глядачів, не та сама програма і до того так впевнено висловлена, що онуки сучасників будуть жити при соціалізмові на московській копилі.

Три новітні „іزمи” большевицькі, — то етапи в здійсненні московської національної ідеї, яку Ф. Достоевський, що пророко передбачав сучасний большевизм в Росії, в „Денникові письменника” окреслив, як світове єднання „під духовою зверхністю русского народа”. Та ідея є святою для кожного великорусского патріота, вона в завоюваннях наснажується, набирає духа. Тому підбій і „війна наша, як повчав Ф. Достоевський, зовсім не віковичний і звірячий інстинкт нерозумних націй, а дійсно перший крок до досягнення вічного миру, до досягнення справді міжнароднього єднання і перемоги загальнолюдського”.

***

За большевицького царювання в імперській деспотії не раз бувало так, що одна група обвинувачувала другу в помилках, а то й у зраді, вирівнюючи шлях. Сталін, ліквідувавши опозицію Троцького, який перемогу в світовому масштабі бачив шляхом „революції на багнетах”, послідовно здійснював його програму індустріалізації, ліквідуючи багнетами національне селянство. Подібне маємо і в теперішньому курсі відсталінізування. Хрущов, спритно опанувавши партійний апарат, іде сталінським шляхом, ні в чому не відступаючи від імперської генеральної лінії. Були і будуть більші або менші тактичні потягнення, на які під тиском національних відцентрових сил народів змушене йти керівництво, але історичний шлях у внутрішній і зовнішній політиці лишається без змін.

Напередодні червневого пленуму, на якому

Хрущов, за заповітами Сталіна, потрусив большевицькими боярами, вийшло березневе число журналу „Вопросы истории”. В редакційній статті „За ленінську партійність в історичній науці” попередню редакцію обвинувачено в тому, що вона „в ряді статей висувала, як спірні, такі проблеми, які в дійсності не є дискусійними і, забуваючи про партійність, шукала „об’єктивности” при аналізі суспільних явищ”. Мовиться про дві проблеми: навітнення Івана IV в московській історіографії і оцінка російської експансії.

Дехто з істориків спробував піддати ревізії усталений большевицькою історіографією канон про Івана IV, як „народнього царя”, а разом з тим переглянути усталений погляд, що абсолютизм був (і є - ред.) єдиною прогресивною формою організації влади в Росії. Проти спроб такого перегляду різко виступила „Правда” і „Комуніст”, обвинувачуючи редакцію в тому, що вона захитує підвалини російської державності. За те редколегію ідеологічного журналу усунено, а редактора Е. Бурджалова засуджено, бо він „намагався очорнити діяльність Й. В. Сталіна”... Нова редакція рішуче обороняє Сталіна, обов’язково згадуючи звернення Хрущова до Бога, „щоб кожний комуніст умів так боротись, як Сталін”.

Другою проблемою, яку злегка порушили були науковці національних республік, стала російська експансія. Московська історіографія усталила незмінний канон, за яким всяку боротьбу народів проти російської експансії вважається реакційною, проти інтересів робітничої класи. За цією догмою, боротьбу кавказьких горців в половині XIX ст., як і інших народів, в усіх підручниках вважається за реакційну, а провідника її Шаміля названо „англо-турським наймитом”. І ось, в часі короткого заміщення в Кремлі після XX З’їзду, на сторінках академічного журналу „Вопросы истории” були обережні спроби відфальсифікувати чи переглянути усталені канони. Дагестанська конференція істориків насмілилась визнати з різними оговорками, що „рух горців під керівництвом Шаміля був вістряем своїм скерований проти колоніальної політики царизму в боротьбі горців за незалежність”. Цю обережну спробу московська конференція істориків засудила і вказала, очевидно, не без впливу „відсталіні-

зованого" ЦК партії, що історики повинні „показувати об'єктивні прогресивні наслідки приєднання Кавказу до Росії". І після цього журнал виправив лінію і повторює стару лєнінську, сталінську, а нині хрущовську тезу, що „прилучення Кавказу до Росії мало виключно важливе значення в історії народів Кавказу". Це робиться тоді, коли Хрущов „бореться" з культом Сталіна, завертаючи, як ворожать „прогресивні чаклуни", до лєнінізму.

Мов би академічні то речі, далекі від політики, але в них суть. Найменшу спробу ревізії усталених ще до большевиків поглядів на абсолютизм, як „єдину прогресивну форму організації державної влади в Росії" чи переоцінки поглядів на боротьбу народів в минулому проти російської експансії, рішуче засуджено. Винуватих, що пробували переглядати (дуже обережно) усталені, історичні імперські засади, — покарано, а вченим велено не відступати від Д. Іловайського, на підручникові якого виховано цілі покоління. З погляду об'єктивної історичної аналізи в тому немає ніякої логіки, але для сучасної і майбутньої політики Кремля ті спроби переважні і характеристичні, бо в них — незмінність імперської лінії. Характеристичне й те, що переглядати історичні підвалини минулого пробували історики не-москалі, а рішучий осуд тих спроб вийшов від істориків Московського Університету, хоч поодинокі з них ніби й поділяли ті спроби.

Не менш характеристичним для аналізи політичної психології сучасних подій в московському царстві є прояви в літературному світі. На третьому пленумі Союзу письменників ССРСР в колективному докладі про „Розвиток советської літератури після XX З'їзду партії", після якого почалося т. зв. відсталінізування, наголошено позитиви сталінізму і підкреслено, що Сталін „був найвидатнішим будівничим советської держави" і відіграв „найвидатнішу роль в зміцненні соціалістичних підвалин нашої літератури". Мовчанка російських письменників, коли їх ганили, так нагадує „народ безмолвствует" у Пушкіна в часи смуту, про яку була згадка.

В українській літературі, як ніколи досі, письменники приділяють багато уваги історичній тематиці. Очевидно, минуле нагинається до сучасного на московсько-большевицький копил.

Е. Маланюк

**

Несамовитим криком крові
Роздерлися Твої уста:
Сурмиш у рупор порпуровий,
Вагітна бурями повстань!
Крізь чорних днів крижану хугу,
Крізь свист степів, крізь порох трун —
Виконуєш космічну фугу
На струнах зореметних рун.
З несамовитого Синаю
Ти — гураганом голосів —
Гукаєш, кличеш, проклинаєш,
В своїй розіп'ятій красі.

1923

Інакше бути не може. Проте, не завжди так виходить. У романі О. Гончара „Перекоп" (уривок якого наводимо) негативний герой Гаркуша, побачивши чого варте чиєсь визволення, приходить до висновку, що „поки не буде нашої України, всі грабуватимуть".

В політичному усвідомленні „нашої України", так само Грузії, Білорусі, Вірменії та інших країн, завойованих будь коли Росією, суть і причина нинішньої політичної лихоманки, яка трусить імперією. Нею були зумовлені і події на пленумі в кінці червня, на якому хоч і вичищено сталіністів, але прийнято виразну лінію історичного абсолютизму. Справа не в назві того курсу („неосталінізм" чи „хрущовізм"), а в суті його. Те, що цей закрут, викликаний глибокими ідеологічними, політичними і економічними протиріччями між „окраїнами" імперії і Московським центром, не врятує на довго цілості, — то річ друга. Всі познаки вказують, що під тиском внутрішніх протиріч провідну большевицьку верхівку охоплюють політичні корчі. В цій кризі советська влада намагається всіма засобами, в ім'я рускої ідеї большевизму, зберегти, утримати цілість, спираючись на руских патріотів. Ті з них, що по цім боці воюють з світовим комунізмом, боронять і борються за те саме — в ім'я великої і єдиної Росії. Гаазька конференція російської еміграції — найкраща ілюстрація того.

Нашим гливким політикам, які радять змінити чи переглянути дотеперішні позиції українського ідейного змагу за національну правду проти московської сатанії, а переключитись на боротьбу за змінення режиму, варто пригадати вказівку А. Лінкольна — не перепрягати коней, коли переїздиш річку.

М. Чировський

ЗАСОБИ ГОСПОДАРСЬКОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ В ЕКОНОМІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ ЗДА

Економіка ЗДА є дуже динамічною. Впродовж останніх двохсот років вона небувало розвинулася з скромних і примітивних початків колоніального господарства у господарського велетня, якого в минулому не було і якому рівного немає сьогодні. Величезне темпо економічного розросту ЗДА мусіло мати, розуміється, деякі тіні й недоліки. І ті тіні й недоліки скорого розвитку покутують в господарському житті Америки й нині.

Одною з найважливіших слабостей цього господарського життя є, без сумніву, його нестабільність. Кон'юнктурні коливання на перемену трясали американською спільнотою через періоди просперітету, інфляційних натуг і інфляційних катастроф та криз, депресій і дефляційного браку і нестачі грошей. Розуміється, що кон'юнктурні вагання не є прикметою тільки американської економіки або тільки прикметою капіталістичної системи. Але у випадку народного господарства ЗДА, а зокрема з його наближенням до економічної зрілості та величч, ті коливання ставали нагальніші й потужніші, загрожуючи соціальною й господарською катастрофою цілій країні. І масштаб цих коливань ставав куди загрозливіший, як у випадку будь-якої іншої країни.

На збільшену напругу кон'юнктурних вагань в Америці складалося багато причин. В першу чергу ці згадувані великі темпи господарського розвитку вже таїли в собі небезпеку затрати рівноваги і балянсу в економічному житті при будь-яких затримках чи недокладностях мало-го значення з різних причин. При меншому темпі економічного розвитку завжди легше виправити недомагання. Другою причиною нагальності кон'юнктурних вагань в господарці ЗДА було надмірне вживання кредиту. Уже в колоніальних часах американці дошкульно відчували брак грошей, що, до речі, було частиною меркантилістичної політики Англії, і були потому змушені користуватися кредитом. Хоч кредит дозволив на розбудову економіки, але разом з тим він посилював хиткість і чутливість господарської системи країни, що при навіть легкому захитанні економічної рівноваги несподівано може привести до цілковитого госпо-

дарського краху. Рівно ж до напруги господарських хитань спричинялася в ЗДА економічна система індивідуалізму та беззастережної віри у вільну ринкову конкуренцію. А саме, економічний індивідуалізм, вільна конкуренція в найширшому розумінні, величезна динаміка господарського розвитку і можливість широкого користування кредитом, дали почин високо спекуляційному характерові американського господарського життя. І та остання прикмета, без сумніву, у великій мірі впливала на витворення нестабільності і гострих кон'юнктурних коливань країни. Кілька разів в минулому спекуляційна гарячка, сперта на невинувато широких можливостях користуватися кредитом, привела господарську кон'юнктуру Америки до такої напруги, що вона мусіла закінчитися кризою і господарською депресією катастрофальних розмірів. Тим більше, що в Америці довго не було як слід наладнаної банкової системи, що придержувалася б здорових економічно-фінансових нормативів і принципів, а федеральному урядові було заборонено всякої інтервенції в господарсько-фінансові справи індивідуалістично-конкуренційного ринку.

І хоч в загальному американська економіка зростала й потужніла впродовж дев'ятнадцятого століття, але кон'юнктурні коливання ставали куди більше загрозливі своїми розмірами. Зла добачувалося тоді, зрештою цілком слушно, в неупорядкованих монетарно-фінансових відносинах. Від 1836 року до року 1865 не було в ЗДА жадного центрального банку, щоб унапрямував розвиток банково-кредитових справ країни. Тому то, після довгих дискусій і аналізувань проблеми окремою комісією, Конгрес прийняв 1863 року т. зв. Національний Банковий Закон, який впроваджував нову систему банків в Америці, завданням яких було хоч до деякої міри оздоровити фінансово-кредитовий стан. Розуміється, що тим дещо поліпшено, але до розв'язки проблеми було далеко. В 1913 році прийшов закон про т. зв. Федеральну Резервову Банкову Систему, яка стала американською підставою центрального банківництва. Згодом Федеральна Резервова Банкова Система стала дійсно першорядним знаряддям еко-

номічної стабілізаційної політики в ЗДА. Коротко розгляньмо організаційну схему цієї системи.

За Федеральним Резервово-Банковим Актом, який, до речі, кілька разів був змінюваний і доповнюваний, цілу країну поділено на дванадцять резервових областей, на підставі стисло економічних і фінансових інтересів і залогень. Для кожної області створено окремий Федеральний Резервовий Банк. На осідок такого банку вибрано господарський центр даної області, як Нью Йорк, Філадельфію, Бостон або Чикаго. В разі потреби організовано філії Резервового Банку. Федеральні Резервові Банки діють перш за все, як банки для банків. По суті, вони є приватними установами, вони є власністю приватних банків — членів системи якоїсь округи (області), і з їхніх чистих оперативних зисків банки — члени даної області одержують дивіденди. Хоч поодинокий Резервовий Банк управляється автономно через своїх директорів, але всі вони підлягають центральній інституції, а саме Палаті Губернаторів Ф. Р. Б. Системи, з осідком у Вашингтоні. Губернатори системи є номіновані президентом ЗДА і вимагають ратифікації сенату, як всі високі урядовці американського правління. Тимто й цікава побудова Федеральної Резервової Системи, що вона частково сперта на приватно-фінансовій базі, і працює на засаді приватного зиску, а рівночасно її найвища установа є централізованою урядовою агенцією, підлеглою президентові і тісно пов'язаною з департаментом фінансів американського правління. Поза тим, цікавим фактом є те, що не всі приватні банки мусять належати до Резервової Системи. Біля п'ятидесяти відсотків всіх банків в Америці є членами цієї системи, а все ж таки вона виповняє з успіхом свої завдання, як псевдо-центральна банкова установа. Тут поєднуються з собою на чисто американський лад поняття свободи, засада приватного зиску і потреба зцентралізованої контролі фінансового ринку. Палата Губернаторів є найвищою установою приватної банкової системи, якої завданням є тісно співпрацювати теж з економічною політикою уряду. Для більше успішного переведення стабілізаційних заходів, ще створено дві центральні установи в рямцях Резервової Системи, підлеглі Палаті Губернаторів, а саме: Федеральну

Резервову Раду і Комітет для Ринкових операцій. В цей спосіб розбудована Резервова Банкова Система стала успішним знаряддям т. зв. монетарної стабілізаційної політики, яка обіймає собою проблеми кількості гроша і кредиту в обігові.

Зараз після Першої Світової Війни почалися дискусії над другим засобом стабілізаційної політики, а саме над засобами т. зв. фіскальної стабілізації, яка включає в себе окремі методи накладання тягарів і колектування публічних доходів шляхом податків та методи фінансування різних державно-публічних завдань, як наприклад, публічні роботи і соціальне забезпечення. Але фіскальну стабілізаційну політику застосовано і вжито щойно в час великої кризи тридцятих років, щоб рятуватися перед цілковитою економічною катастрофою.

Під сьогоднішню пору стабілізаційні засоби американським правлінням безпосередньо, чи посередньо через Федеральну Резервову Банкову Систему загально виглядають так:

I. Монетарно-кредитова політика:

- 1) Регуляція кількості грошей.
- 2) Регуляція кількості кредиту:
  - а) Резервова політика,
  - б) Ре-дисконтова політика,
  - в) Ринкові операції,
  - г) Посередній натиск і персвазія,
  - г) Кредитове законодавство,
  - д) Безпосередній державний кредит.

II. Фіскальна політика:

- 1) Податкова політика,
- 2) Публічні роботи,
- 3) Політика суспільного забезпечення і споріднені засоби.

III. Ціново-платнева політика:

- 1) Контроля цін,
- 2) Контроля платень,
- 3) Монопольна політика.

Хочемо коротенько обговорити ті поодинокі засоби економічної стабілізації, а згодом розцінити їхню успішність чи неуспішність, зокрема в проекції сьогоднішньої інфляційної натури в ЗДА. Зрештою, інфляційна натура не є сьогодні тільки чисто американським економічним явищем. Вартість грошей падає, а ціни ростуть скорим темпом і в Англії, і в Франції, і Німеччині, і Іспанії.

(Закінчення в наступному числі)

А. Орликовський

ІНДІЯ З ЗОВНІ Й З НУТРА

Повстання незалежної індійської держави десять років тому дало світові ще одного кандидата, який мав би в скорому часі стати четвертим або п'ятим великодержавним чинником, які ладять світом. Як би не брати, Індія це найбільша держава, в просторі Індійського океану, а після Китаю в обширі усього азійського континенту, з територією 3.100.000 кв. км. і 340 мільйонів людності. Своім геополітичним положенням Індія розміщена на шляху найголовніших морських та летунських магістралів з Європи до Австралії із Середземного моря та орієнту до Японії, із Китаю до південної Африки (Капштадт, Найробі, Конга), тощо. В світовій торгівлі знані є такі індійські порти, як: Бомбей, Калькутта, Мадрас, чи такі міста, як Гайдарабад, Делі (столиця країни) Лягор та інші відомі з своїх сензаційних фантастичних історій, які дуже часто стають темою кіно-фільмів.

Про багатство Індій не треба багато говорити.

Відомо всім, що Індія, як британська колонія це була перлина чи інакше невичерпна копалина прибутків Британської Імперії, хоч і нині Індія в економіці Англії має велике значення.

Конкурентом Індії в обширі Індійського океану є Пакистан, який в час підлеглості Лондону був частиною т. зв. британських Індій, а нині є окремою державою з 100 мільйонів населення.

До проголошення незалежності Індії та Пакистану світ розумів Британські Індії одноцільною країною, яка колись може стати незалежною в самих кордонах, що існували під володінням Англії. Тимчасом, коли прийшло до державного оформлення, країну за релігійним поділом (гіндуїстів та магометан) поділено на двоє: Індія та Пакистан.

Хоч між двома „індійськими” народами встановлено кордони, проте досі не полагожено питання релігійного відокремлення, ще не закінчилося переселення магометан та гіндуїстів до своїх релігійних „батьківщин”. Не буде перебільшенням твердження, що політично-релігійний поділ на Індію та Пакистан ще не завершений і не виключене, що в Індії, а то й Пакистані може прийти до спроб творення нових держав, які не захочуть жити під опікою Делі, а мати власну столицю, власну економічну та національну політику. Вже нині пробиваються на індійському горизонті, що раз то виразніше національні династично-традиційні відрухи, які покищо шляхом виборів до всеіндійського парламенту підносять питання про волю і незалежність своїх країн.

В Москві добре поінформовані про такий стан, стежать за тим, ведучи роботу серед народностей Індії особливо андрійців, які вже добилися

в Неру власної автономії у формі держави під назвою **Андра** на східньому побережжі Індійського Океану в околиці порту Мадрасу. Неру знає яку роботу проводить Москва серед народів Індії, проте централістичний уряд його, не в силі повністю контролювати внутрішні прояви життя Індії.

Вести акцію проти централізму уряду Делі російським більшовикам дуже легко, бо, поперше, серед меншин Індії Росія має чимало приятелів, подруге, соціальні протиріччя, витворені колоніальною політикою є сприятливим ґрунтом для цієї акції.

За останніми вістками з Індії, видно великі внутрішні її недомогання та прямо катастрофальне положення на випадок війни. Це останнє питання стратегічного порядку є великою журбою західних оборонних штабів, які здають собі справу з тяжкої ситуації, яка виникла б, наколи б Індія найшлась під окупацією ССРСР або під зарядом комунофільського уряду на взір сучасної Польщі чи в найкращому разі своєрідного Тіта.

І це є причиною чому саме Англія так інтенсивно розбудовує летовища на Манедівах, Цейлоні, Андаманах та других стратегічних точках по Індійському океані, чому ЗДА включно із останньою поїздкою віце през. Ніксона по Африці, теж старається розбудувати якнайбільше точок опору на орієнті поблизу Індійського океану, а саме в Абіссинії, в Савдійській Арабії, Омані, Сіямі та західні потуги спільно стараються якнайшвидше озброїти та вишколити модерно армію Ірану, Сіяму та головню Пакистану, яка по відношенні до колоса на глиняних ногах — Індії є своєрідною дисциплінованою Німеччиною із виробленим світоглядом та ісламським фанатизмом. Спір між Індією та Пакистаном за Кашмір набирає не внутрішнього провінційного характеру, а світового значення з психологічною війною ССРСР на терені південної Азії, з економічною експансією ССРСР на Афганістан, Бурму та саму таки Індію.

Журналісти чи дипломати знають Індію з студій протягом років. В Індії вражає поліційно-півтоталітарний устрій. Поліція там ще є часто паном життя і смерті населення, а про її дії не знає часто нічого нікого столиця.

Індія це прямо зліпок, не то племен, а народів, із власними мовами, культурами, релігіями, тощо. Тому до нині немає в Індії якоїсь одної мови, яка б єднала індійців. Одинокою мовою, яка зрозуміла для всіх індійців є мова англійська. Отже, саме тої нації, яка над індіями до 1947 року панувала.

Намагання уряду створити з народів та племен Індії одну націю натрапляють на часті

П. Шандрук
 Ген. Штабу Ген. Пор.

„300 — 40 — 15”

(Промова, виголошена на національній маніфестації 14 липня 1957 р.)

Колесо української політичної долі не скінчило свого руху. На шляху Схід-Захід через Каспійсько-Чорноморське склепіння, через найпрекрасніший у світі край від тисячоліть то-

спротиви населення, обтяженого племенними пересудами і звичками. Про масові жертви в людях не приходиться й говорити.

Загально кажучи мільйони людей в Індії протягом цілого свого життя ходять перманентно недоживленими і... не має охоти в цих людей піднятися із того трагічного стану. Зобов'язаність мас до прогресу економічного є популярною річчю.

Другим лихом індійського народу є кастовість. Досі в фабриках є окремі їдальні для „чистих та не чистих”, що дає притоку до частих сварок, протестів та драстичної інтервенції „служби порядку й безпеки”. За релігійною приналежністю в Індії 80% населення це гіндуїсти, решта мусульмани, буддисти, християни та інші. Хибою гіндоїзму є брак писаного якогось релігійного кодексу, своєрідного біблії чи корану. Тому в гіндуїстів є великим нещастям вірування в дві сотні „святих” волів, мавп, яких не можна доторкнутися.

Коли мова про провідну верству, то вона дуже мало чисельна, невидна загаломі. Ця каста молодих головоно людей теж не дуже тісно йде з народом, вважаючи себе чимсь вищим понад маси.

Неру дуже добре вчувається в цю тяжку ситуацію нутра країни і є медіатором між старими та цілком молодим поколінням, та всім не може догодити. Сам попадає в конфлікт та робить ряд похибок, які шкодять Індії.

Деякі закордонні обсерватори Індії вважають, що Неру є приблизно як колись був през. Бенеш в Чехословаччині, неутралістичний ніби до заходу, боячись його поновної експансії — тримається приязні з Росією (яка бавиться позірно в оборонця свободи Індії перед західною експанзією), не передбачаючи, що така тактика може довести до повного уярмлення Індії лише не зі сторони заходу, а півночі та не з-за тисяч миль, а тут же з-за хребта Паміру.

Тому сильний зорганізований, свідомий себе Пакістан є чи не одинокою країною, яка стримує Росію від опанування індійського так багатого та так цінного ринку стратегічних сирівців та невечерпне джерело людських резервів.

чилися і точаться колеса долі чужих, все ворожих Україні народів.

Ані розум, ані мужність володарів українських земель від Аскольда, Володимира Святого, Святої Ольги та Ярослава Мудрого на князях Галицько-Волинської Землі Данилі, Романі, Левах кінчаючи, ані сила та відвага українського селянина, ремісника, купця чи шляхтича і славних лицарів-козаків із Запорозжя не стримали на довший час ворогів наших, на довший час не забезпечили державного існування нашої Батьківщини від чужинецьких зазіхань.

Спроби численних народніх вождів здобути незалежність для України, волю господаря на своїй землі для народу, кінчалися невдачами аж до часу піднесення стягу визволення Богданом Хмельницьким.

Той великий, справді великий, вождь не лише в історії України, великий у світовій історії, до якої може формально не увійшов з належними йому лаврами незвичайних перемог з вини всіх по нім наступних поколінь, а в тім й з нашої великої перед ним і Україною вини, — той великий вождь Українського Народу, обдарований ласкою Божою, своїм генієм та своєю працею тяжкою випровадив Україну на тори міжнароднього життя та належного їй політичного значіння.

В своїй політичній діяльності Великий гетьман шукав способів і можливостей забезпечення здобутої Української Держави. Наша історіографія аналізує всі обставини, які подиктували Гетьманові з його полковниками і дорадниками, а що може найголовніше, свободолюбиве Лицарство Запорозьке, — шукати політичного і мілітарного оперття для України у московській державі. В оцінці тогочасної політичної дійсності той крок був подиктований обставинами. Москва тоді не була великою державою, мілітарними подіями була виснажена і теж потребувала союзника. Не без впливу на рішення Гетьмана був ще й факт так би мовити єдиновірної релігії.

Вперше тоді, по довгих роках бездержавності Український Нарід зайняв був належне йому в родині народів положення і завдяки Гетьманові стала Україна великою державою Європи. Коли тепер бачимо та поносимо наслідки Переяславської угоди з р. 1654, то в світлі історичної правди мусимо розуміти, що не Гетьман тому винен, а всі його наступники, що не вміли піднятися понад всілякі власні інтереси, не вміли втримати на належній височині здобутої

з такими зусиллями державности, не вміли твердо утримати національно-політичної бурави та вигостреного меча. Мабуть не буде великої пересади, коли скажемо, що вини треба шукати в ділах провідних наступних поколінь. — Це твердження було тоді та є на превеликий жаль правдою і для сьогоднішнього дня. Нехай Милостивий Бог дасть, щоб воно не було правдою на майбутні найближчі та найдаліші часи.

Гетьманові Богданові Хмельницькому, всім його полководцям і його вірним воякам у 300-літню річницю його смерті нехай буде вічна честь. Нехай ім'я його вічно живе не тільки в чулих серцях, але й в холодних умах Українського Народу.

Майже після двох з половиною віків можливо ще більшої як перед Хмельницьким неволі в розшатованій Україні, в національній деградації та фізичній поневоленні, повстали в році 1917. нові можливості визволення, а в р. 1918. відновлено Україну — Соборну Державу.

Ще перед початком політичної завірюхи найсвітліші люди нашої нації передбачали, що до відновлення державности треба бути підготовленими, зокрема створити зав'язок української мілітарної сили — отого єдиного завжди рішального фактора державности. Якже велика була в такій формі ідея таких синів України, як М. Міхновський, В. Липинський, К. Трильовський, В. Темницький, Л. Цегельський, Л. Ганкевич та інші, що дала духові та громадські підвалини до створення Легіону Українських Січових Стрільців! Ото на Західній Землі нашої Батьківщини в р. 1914. прибрала реальні форми ідея збройного поготівля Нації до боротьби за власну державність. Заслужує на особливу увагу факт, що ті ідейні провідники не вагалися стати в ряди УСС звичайними стрільцями. Своєю вірою в святість справи, своєю неодноразовою вояцькою офірністю довели УСС, що нема великих жертв на шляху до досягнення національно-політичної цілі — збудування Української Держави.

А коли в р. 1917. повстали нові обставини, то ціла нація заманіфестувала свою волю до державного життя. Мимо всіх політичних, створених Москвою намірено труднощів, спонтанно почала повставати українська армія і то головним чином у формі зорганізування одиниць від долу з ініціативи молодшого вояцтва. Вже на протязі кількох місяців од початку революції були зорганізовані великі одиниці в складі російської армії, зокрема 34. армійський корпус під командою генерала П. Скоропадського, пізнішого гетьмана всієї України. З усіх сторін Росії потягнулися в Україну українські вояки, щоб стати з багнетом у руді на сторожі права Народу та кордонів Батьківщини. Ще перед проголошенням Українською

Центральною Радою Універсалу про державну незалежність України у формі Української Народної Республіки, розпочали москалі формальну війну проти України, керовану вже червоним московським урядом. В маси українського народу вони кинули демагогічні соціальні гасла, щоб розкласти його духово й тим підірвати його силу, опору в боротьбі за національно-політичний ідеал.

Чотири роки боролася Українська Армія НР рука об руку з Українською Галицькою Армією (УГА), духову твердість яких підсилювали своєю традицією УСС та льокальні повстанчі загони, проти всіх ворогів новоповсталой Української Держави, — проти Москви, Польщі, Румунії та Венгрії. На грудях і плечах українського вояка лежав тягар нерівної боротьби, боротьби — можна так твердити — голими руками. Обороняючи Україну, боронив український вояк цілу Європу перед червоною навалою. Та Європа заживала щастя спокою не лише не хотіла, але впрост відмовляла Україні в допомозі. В нашій тут епітафії про знані й незнані жертви змагань з імперіялістичною Москвою, згадуємо про найтяжчі індивідуальні втрати, що їх поніс український народ, про загибель його вождів: С. Петлюру, Т. Чупринку, Е. Коновальця та про всі інші безмірні жертви в переможних змаганнях, оспіваних нашими бардами або замовчуваних; в змаганнях іноді поразкою закінчених не стільки через несилю, як внаслідок жахливої біди, пошестей, браку зброї. Однак, скрізь і завжди український вояк бився до кінця. Гекатомби непохованих трупів, так як в нашій минулім степові могили й кургани, свідчать про це. Ані з вини полководців, часом не все досвідчених, але повних ентузіазму та самопожертви, ані з вини бійців не закріплено здобутої держави.

Про вояцькі вартости та громадські чесноти українського вояка свідчать Лисоні й Маківки, Крути та Вапнярка, Любар і Зимовий похід, Новий Базар та інші місця, повні безсмертної слави.

Нема в історії людства подібного прикладу, що його дала Українська Повстанська Армія (УПА) в боротьбі за долю і щастя України. Коли не маємо з цілком зрозумілих причин ближчих свідоцтв про великі чини УПА, то знаємо, що це тому, що не таке вона мала завдання, щоб уявнюватися, що не могла і не сміла виходити з наставленим чолом на зустріч ворожим танкам, бо мала вона інше політичне завдання, мала завдання перманентної боротьби і таке завдання виконала справді якнайкраще. Цілий світ є під вражінням безперервної партизанської діяльності УПА. військові фахівці намагаються дослідити її чини, щоб зрозуміти їх і в разі потреби стосувати їх. Але чи є в стані навіть найбільший знавець і реаліст зро-

зуміти як може людина виявити стільки відваги, зручності та жертвеності й хисту, щоб в умовах безпримірної московської окупації з посиленою авіацією, танками, поліційними псами, при застосуванні безпощадного терору та її підкупі продовжувати по сьогодні в тій чи іншій формі боротьбу. Ніхто не потрапить цього зрозуміти, не потрапить уявити собі, як УП-івець хворий, голодний, босий, часом з 1-2 набоями до рушниці — „іде до бою темної ночі”.

Вся віра тих людей в перемогу виявилася в словах пісні, що кожної хвилини мені приходиться на думку, коли згадую про УПА, яка зворушує всі людські почування, яка є символом любови до двох матерей — до Матері-України та до рідної неньки: „я вернуся моя Мати як калина зацвіте й принесу до Твоєї хати сонце волі золоте”. Молімо Бога за них й за те, щоб „Українська Калина” якнайшвидше зацвіла.

В тім самім часі як діє УПА, громадяни Західної України дають почин до створення Української Дивізії, щоб, доставши зброю до рук, продовжувати збройний змаг за Україну. Заснування з ініціативи громадянства Української Національної Армії (УНА) мало цілком зібрати українське вояцтво під українським національним прапором, щоб при відповідних обставинах йти на визволення Батьківщини разом з УПА — цей факт має теж в цьому році свій ювілей. Не можна цього факту в так величній обході поминути, як рівнож не можна сьогодні поминути мовчанкою факту, що наші наймолодші, наші діти — хлопці й дівчата — були змушені силою тевтонського наїзника стати в ряди чужинецького війська — вони безпосередньо не боронили Рідної Землі, але вони маніфестували існування Української Справи. Нехай вільно мені буде згадати тут про незвичайної ваги працю професора Т. Білостоцького, що з рамени Українського Центрального Комітету (УЦК) в Кракові на спеціальне доручення Голови Комітету Професора Доктора В. М. Кубійовича був опікуном тих дітей в згурпуваннях німецької протилетунської оборони, а який списав у своїй великій та докладній праці цілу епопею тих дітей. Було б помилкою з нашого боку, як би ми не згадали, що серед німців були все ж люди високих гуманних якостей, які своїх впливів уживали на те, щоб рятувати тих дітей, як і взагалі рятувати українське вояцтво та інтелігенцію перед можливою загибеллю в критичні кінцеві часи 2. світової війни — були ними професор д-р Ф. Арльт та генерал Вехтер.

Сьогодні, відзначаючи три великі річниці, віддаючи пошану українській зброї, не сміємо забувати, що Заповіт Великого Гетьмана тяжить над нами, що Чин Української Збройної Сили в її різних політичних виявах і організаційних формах був початком незакінченого ді-

Федір Одрач

ЩЕБЕТУН

Уривок з повісті про Полісся, яка вже здана до друку ООЧСУ і має з'явитися на книжковому ринку в початках листопада цього року.

XIII

„Хочеш бути переможцем підводних володарів цієї річки? Хочеш своєю мізерною силою, силою звичайної людини, подолати підводне божище, від якого втікають метрові щуки і падають з жахом на дно пасясті окуні? А чи ти знаєш, що це танок веселки? Ні, ти не знаєш, бо тобі не дано бачити водяних чудес. Як він, володар, пливе в славі кришталевою водою, перед ним танцюють срібнолускі плотички, золотолускі карасі, пласкі ящі і товстоспині голлові. Ти, ти... юначе! Хочеш своїм поглядом проникнути до нутра глибин водяних? Ти, ти... нерозумний і впертий юначе!”

Це так картала Василя якась пташинка своїм тінь-тіріканням у траві, під кущем ліщини. Василь сидів під вербою і слухав базікання крилатої малятки. Це, либонь, якась лісова лепетула, це не свистилічка. Та тримається нелісстих рівнин. Може це дрозд? Ні, ні, той радо чіпляється галузок. Може це синичка? Василь звив губи. „Ти дурне малятко. Глянь який я великий”.

„Я вмю літати, я вмю літати. Я швидша від тебе”, — дразнилося крилате малятко в траві, під кущем.

Василь хитаючись підчовгався під куш. З куща випурхнула манюнька, сизокрила пташинка. Василь розхилив галузки. На торішньому листі помітив гніздечко з жовтодзюбами, ще неопір'єними пташенятами.

„Ах, дурень я, дурень, — тер собі чоло ру-

*****

ла, яке з вірою в допомогу Найвищого, але й з пам'яттю про обов'язок, що лежить на кожному з нас, треба закінчити.

Першим і єдиним обов'язком та завданням ще живих ветеранів Визвольних Змагань є — передати тут присутнім і скрізь розсіяним нашим молодим патріотам віру в перемогу, наші військові традиції та національний наказ боротися всіма можливими способами і засобами за Соборну Українську Державу.

Липень 1957.

кою Василь. — Це ж вона до своїх дітей, а я... Задумався: — А я вже, мабуть, втрачаю глузд”.

Аж здалеку, десь від півдня, долинуло кукання зозулі. Василь протверезів. „А ти її, сину, шукатимеш між вітами зеленими, між квітами на болотах, і ти її, сину, ніде і ніколи не знайдеш”. Білий хрест із штучного мармуру, там, на кладовищі, під гаєм, раптом з усіма дрібницями вирізбився в його уяві. Далеке, далеке кукання немов би гіркою тугою влилося йому в серце. Він обережно, але рішуче, попрямував у південному напрямі на голос зозулі. Логіка роз'яснювала йому, що це — нісенітниця, півбожевілля. Але він душею прагнув іти, іти і шукати, хоч знав, що ніколи не знайде втраченого. Обходив кучеряві куці ліщини, чіплявся за галузки грабу, пробивався крізь плетива лоз на низовиннях і змагав, змагав на південь. Коли зупинився, щоб перепочити, почув ще й інші кукання. Одна зозуля кувала в східньому напрямку, друга в західньому. На півдні зозуля вже мовчала. Там мугикав тільки пугач. Василь хвилину надумувався, потім скрутив на захід.

Ледве він обійшов кілька куців, почув за грубою вільхою, що була перед ним, неприємне шипіння. Василь крадькома виглянув із-за вільхи на маленьку галявину. Посеред галявини виставав з трави врзаний пень дуба. На цьому пені лежала гадина. Голова її була зведена, очі були втуплені в траву. „Пшші, пшші...” — шипіла вона, ворущачи хвостом, що спадав з пенька в траву. Це шипіння Василя здивувало. Знав бо він з оповідань лісовиків, що гадина без причини ніколи не буде шипіти. Невже зачула його наближення?

Для певности, Василь підняв з під ніг ломаку. Коли накинеться на нього, буде він боронитись.

Гадина ні на мить не відривала свого зору від трави, шипіння її посилювалось. Аж раптом пащека її широко роззявилась, голова похилилась поза пеньок. Трава під пеньком завуршилася. Якесь маленьке сотворіння наближалося до гадини. Це була невеличка зелена жаба, з роду тих, що вечорами герґечуть у вільхових молодих листях на дощ. Жабка притишено скрекотала, спазми жаху здригували її порепаною шкірою. Вона чомусь не могла відірвати своїх очей від прикрих сліпаків гадини; якась невидима, грізна сила невблаганно притягувала її

ближче і ближче до роззявленої пащеки. Вона ще на мить зупинилася, але це зробила тільки тому, щоб відбитися задніми лапками від землі і стрибнути між ядовиті зуби свого ворога. Гадина з натугою проковтнула свою жертву і звившись у клубок, виставила спину на сонце.

„А тепер буде перетравлювати. Тьху! що за гидота!” — подумав Василь, швидко обходячи галявину. Йому раптом нагадався лящ на березі річки з роздутою головою, з віддихаючими зябрами, що прагнули води. „Дивний, дивний світ. Сильніший пожирає слабшого, слабший умирає і дає своє тіло на пожертя сильнішому. Дивний, дивний світ...”

Це прикре видовище на галявинці навіяло йому не цілком приємні враження; він навіть і забув про зозулю, йому вже не хотілося іти до її кукання. Він ішов повільним кроком і байдуже розглядався по стовбурах дерев.

Перед ним була болотяна долина з трав'ястими купинами, з карлуватим вільшняком на деяких купинах. За долиною було лісове підвищення. Туди якраз Василь спрямував свою ходу. Він ішов навпростець. Поліщуки люблять ходити навпростець. Трясовиння вони не бояться. Він знає де ступити, до якої купини плигнути. Василь підбадьорено спустився в болотяну долину. Він ніби стрибунець стрибав по купинах, між якими була вода. Чи ж не так він плигав у дитинстві по Ошновицьких корчах, шукаючи качачих яєць? Коли його ноги натрапляли на хитку купину, він тоді підпирився ломакою, тою, що підніс з землі перед гадиною.

Аж вуха його зачули якийсь свист над головою. Василь поглянув угору. Над ним, цілком низько, кружляла самотня качка. Василь, як польська дитина, знав що значить самотнє кружляння дикої качки. Він міцно стиснув у руці ломаку і уважно зорив найближчі трав'ясті купини. Коли він наблизився до куца вільхи, зупинився і пильно наслуховував. Десь за кущем чутні були тукання дзоба. „Розбиває, сатана, яйця!” — подумав Василь. Він виглянув крізь віти вільшняку на найближчі купини. „Ось де він!” — скрегітнув зубами Василь. На високій купині з торішньою травою порпався сизокрилий яструб — руйнував качаче гніздо. Він міцно вдаряв гачкуватим дзьобом у зеленкуваті качачі яйця і потім утягував у себе смачну рідину. Василь тихцем замахнувся ломакою і мет-

нув її в напрямі гнізда. Ломака, однак, шмигнула лівіше. Яструб махнув крилами і знявся вгору. Розпістерши їх широко в повітрі, він буйно поширяв над чубками дерев.

Василь мерщій кинувся до гнізда. Поглянув на нього і болюче зідхнув. Воно чомусь нагадувало йому руїни власної хати. Там вікна повибивані, стіни облуплені з тинку, груба розвалена, а тут качачий пух розкиданий кігтями хижака, всі яйця потовчені. Василь поглянув угору, на кружляючу качку і покрутив головою. „Дивний, дивний світ”...

Сонце вже подалося до заходу, коли Василь добрався на лісове підвищення. Йому вже набридло сновигати без цілі по лісі. Він рішився цим підвищенням податися до Стиру, до своєї душолюбки. Голод йому теж уже докучав неприємними бурчаннями в шлунку. Та ліс приготував йому ще одну несподіванку. Ця несподіванка просто оголомила його. Вона з'явилася якраз тоді, коли Василь уже нічим не цікавився і прагнув чим швидше дістатися до свого човна. Аж раптом з шепотом листя долинув до нього тоненький, милий голосок. Таємнича дівчина цього разу співала цілком близько, зміст пісні чітко відбивався об Василеві вуха.

Ой вернися ж мій соколе, ой вернися
та й до мене, мій соколе, пригорнися.

Василь принишк, притулився до стовбура вільхи. Якесь пробудження безмежної радості та солодкого непокою чудодійною мрією виповнили його душу. Голосок на хвилину замовк, потім забренів ще дужче в лісовій гушчавині.

Ой не буду ж я та й спати,
Та й піду я в ліс густенький,
Та й піду я в зелененький,
Та й виприньки рвати.

„Що за скарби в цьому голосі!” — прошепотів до себе Василь. Після першого враження, він уже трохи вгамувався; його тепер кортіло за всяку ціну підкрастися туди, де зливав цей чарівний голосок. Він нечутно переступав через сухі галузки, обережно відхиляв віти ліщини і потім прилип до грубезного, суковатого дуба. Піднявся навшпиньки і виглянув з-поза бічної випуклини дуба. За дубом, коло куща порічок, помітив струнку дівчину в вінку з віток горабини. Зривала грона червоних ягідок, кидала до кошика з лозової кори і вже тепер весело приспівувала.

Три кулики чайку любили,
По коліна юбку пошили,
„Оце ж тобі чаечко за теє,
Що у тебе пір'ячко рябее”.

„Га, ось яка вона собою, — думав Василь, не зводячи зору з дівчини. — Іншою вона й не може бути. Хвилями ясне волосся розпливлось по раменах, личко-порцеляна з відтінком бронзи. Це вже сліди сонця. Русалка зі Стиру та годі. З'ява неперевершеної краси дівочого тіла, чарівне вдухотворене ество дрімучого лісу. Тільки ж цей вінок горабиновий... Мало ж пахучих квітів у цьому лісі?”

Аж знечев'я майнула йому несамовита думка. Він мусить знайти дорогу до серця цієї дівчини в особливий спосіб; передусім він не сміє її сполошити. Він мусить голубити її своїм розпаленим зором там, вгорі, між плетивом зелених галузок. Задер голову. Стовбур ряснів суками та випуклинами аж під розвидлені грубі гілляки. Немов кіт подряпався до тих гілляк. Як тільки він добрався туди, він з непокоєм поглянув під кущ порічок. Може сполошилася і втікла? Ні, дівчина не сполошилася, вона спокійно далі зривала порічки і кидала до свого кошика. Василь знов почав дряпатися вгору. Він був уже в густому плетиві зелених галузок; над ним, крізь верховіття, пробивалася голубінь неба.

Василь крізь схрещені галузки втупив свій зір у дівчину. Вона звідси була для нього ще привабливішою. Він помітив на її ногах червоні чобітки, спідничку мала дрібно квітчасту, блюзочку кремового кольору. І волосся, волосся — соняшне проміння на раменах. Так, тільки з віддалі, з укриття можна помітити красу в усій її повноті. Василь звувив губи, приклав до них долоні і: Ку-ку, ку-ку... Дівчина відразу ж озирнулася. Нагле кукання, здається, заскочило її. Потім, зміркувавши, звідкіль це кукання, поставила на траві, коло своїх ніг, кошика, піднесла чоло і солодко почала просити сизокрилу.

Зозуленько миленька,
Пташечко сизенька,
Закуй-погадай
Мої літонька вгадай.

Василь щойно тепер побачив її очі. Дивні, а може й страшні ці очі. Дві великі жарини крізь галузки, здавалося, пронизали його до самого серця. Якесь холодна краса з пожадливою пристрастю пробивалися з них. Йому майнуло: „Чи ці очі спроможні наповнитися слізьми?” Він не

мав просто сили дивитися на них і похиливши голову кував з кілька хвилин. Дівчина під кущем рахувала. „Один, два... десять... двадцять... сорок... п'ятдесят... сімдесят... вісімдесят дев'ять...” Зозуля на дубі замовкла, дівчина сплеснула в долоні.

„То ж я довше проживу на світі від свого діда! Ах, зозуленько-голубонько, хвилиночку почекай”, — мелодійно просила дівчина. Вона виглянула поза кущ, чи часом хтось не підслуховує її і паленіючи на личку, далі питала.

Зозуленько сизокрыла,
Ворожечко мила —
Чи Василь чи Степан
Має взяти м'я за стан?
Як Василь, скажи: ку-ку,
Як Степан — замовкни на суку.

Почувши своє ім'я, Василь збентежено поглянув дівчині в очі. Вони дивилися йому просто в зрячки. „Невже вона мене бачить?” Цього разу він помітив у них ласкаву теплоту, щось ніжне і чисте. Він облегшено відітхнув і над лісом пролунало радісне ку-ку.

А дівчина під кущем ще раз озирнулася, ще дужче спаленіла і тремтячим голоском далі питала.

Чи пригорне, чи поцілує,
Чи приголубить, чи подарує
Перстень мні під вінець,
Щоб дівуванню був кінець?

„Так, так... думав про себе Василь. — Романтика кохання завжди зумовлена — шлюбом, подружжям. А потім жити, жити і розмножуватись. Чи не суть у цьому існування людини взагалі? І чи тільки людини?” Він довше не міг роздумувати, бо відчував на собі майже фізичний дотик очей з-під куща. Йому ставало душно від цього зору. Їхні очі знову зустрілися. Дівчина не блукала своїм зором по короні дуба; вона вперто дивилася по лінії проріджених галузок, нижче грубої розвидлини-гілляки, якраз у те місце, де сидів Василь. Уста її, здавалося, ось-ось посміхнуться і промовлять: „Чого ж ти ховаєшся? І чи ти взагалі можеш сховатися від мого погляду?” Але ось, очі її наче б заблистіли сльозами і вона, простягнувши руки до нього, благально просила: „Зозуленько, матінко, найдорожча, найсолодша — обізвися”... Ці благання зворушили Василя. „Очі ці мають теплоту душі. Ах, який я, який я”... Він усе її пестив своїм зором; він помітив, що риси

її лиця були немов би вирізьблені найвибагливішим майстром. Простий носик, прекрасні уста, заокруглена борода, тонка шия — все це нагадувало йому статуї грецьких богинь.

— Ось, вона, твоє призначення юначе! — шепотіла тайна в тремтінні галузок дуба. — З'явилася вона не в палатах — у лісі запашному, з ароматом клейкого листя ольшин, з подувом вітерцю на верховіттях”. Василь заплющив очі і почав з якоюсь насолодою кукати. Кукання це було якесь гаряче, трепетливе, немов пісня про палке кохання. Аж раптом над його головою різко зашугали пташині крила. Радісне куку раптовою несподіванкою оголомило Василя. Він з якимсь страхом поглянув на чубок дуба. Там була правдива, сизокрыла зозуля. Вона прудко залопотіла крилами і хотіла линути між вітами нижче, але загледівши людину, тривожно свиснула і пурхнула між листя сусіднього дуба. На долині, під кущем, ніби тріснула суха галузка, дівочий голосок ніби пролунав регогом. Василь, проте, не міг у цю мить призадуматись над почутим. Відчув натомість у тілі якийсь щіпотливий морозець, у голову вдарив молотом паморок, ноги йому сковзнулися з гілляки, і він торощачи галузку, поломотався вниз. Йому, однак, не судилося grimнути на землю; він застряг між двома розвидлинами, низько над землею. Це його протверезило. Він відразу ж пригадав дівчину в горобиновому вінку. Притьма сплигнув з розвидлин, кинувся до куща. Але, під кущем не було вже дівчини. На велике його диво, не була навіть потоптана трава; на кущі вісила тільки вітка з її горобинового вінка. Василь обережно взяв вітку, притулив до серця і довго, довго дослухався. Може трісне десь галузка під її ногами, може залунає десь у нетрях її ніжний голосок? Але, ні тріску галузки, ні голосу не було чути. Морем тільки розливалися співи пташині, легкими прибоями шумів ліс.

Тримаючи на грудях горабинову галузку, Василь тяжкою ходою попрямував до Стиру, до своєї душогубки. Якись терпкі хвили розбурхано кипіли в його душі, якийсь загадковий непокій, поєднаний з тугою, гостро вгризався в його серце. „Невже це початок якоїсь дивної драми, до якої дійства потрапив я цілком випадково? Де ж тебе шукати, дівчино, в горабинову вінку?”

го на душі після його останньої зустрічі з Мак-Келлі в Севастополі...

Адмірал, ластуватий, свіжовиголений, з рум'яним моложавим лицем здоров'як (так за шаблоном Гончар і інші змальовують усіх „буржуїв-капіталістів”, — П. К.), запросто всівшись на широкій шкіряній канапі і взявши з кришталевої вази кілька крупних черешень, закинув ногу на ногу і став смакувати.

— Тут чудові черешні, генерале, — сказав, смакуючи. — Згодилися б навіть на експорт.

— Чи не любов до черешень і привела вас сюди?

— Не тільки. Вирішив на місці ознайомитись, чи варто нам ризикувати тут, чим ми ризикуємо. І я не розчарувався, генерале: край вартий того, щоб ради нього ставити на карту наш капітал. Таврійські прерії, Донецький басейн, Катеринослав — ці три штати мають світове значення у виробництві вугілля, залізної руди і хліба. З точки зору транспорту, шляхів сполучення їх дуже легко зв'язати з цивілізованим світом. Всі ці багатства можна кожного року вивозити звідси в сотнях тисяч тон.

— Це стара зона французького впливу, адмірале.

Мак-Келлі засміявся.

— Вона може легко стати зоною впливу американського!

Наведений уривок і учневі ясний: викликати в читача відразу до американців, як загарбників, як торгівців чужими землями, як таких, що брязкають над світом „капіталом”, підкоряючи йому і французів, і всіх. Хоч згадана подія відбувалась близько 40 років тому, тенденція розмови американського адмірала з Врангелем, начеплена живосилом Гончаром, цілком сучасна, яка так банально і грубо пропагується більшевиками. Історія з „крупними черешнями” на українській землі, при зустрічі американця з білим генералом, мала б служити за найвищий зразок „мистецько-літературного” впливу на емоції читача: ач, мовляв, який американ, по українські черешні аж з-за океану приїхав. Та ще хоче вугілля, залізо, хліб забрати! А те, що в тому самому романі Гончара „Перекоп” недвозначно пишеться, як москалі з українців дерли хліб для „рятунку” ленинградського „робочого клясу”, — то нічого, то не грабунок, а „допомога”, з „власної волі” українського се-

лянства. Що американське — то грабунок, агресія, імперіялізм, колоніялізм, а що московське — то „визволення”, „допомога”, „союз” і т. д. Логіка чисто як у свиней з Орвельського роману „Колгосп тварин”: чотири ноги добре, дві ноги — погано. Тобто, для свиней, що є свиняче — добре а людське — погане.

Отаке з московською логікою.

У повісті Івана Гребенюка „Стартують винищувачі” проводиться лінія „героїзації” та потреби удосконалення летунської справи. Літунів навчається водити повітряні машини і вдень, і вночі, і в ясну погоду, і в тумани та бурі. Досвід другої світової війни навчив советське командування, що значить авіація, і тепер совети через літературні твори хочуть „підтягти”, „підігнати” свою авіацію до рівня передової авіації західних держав.

Очевидно ж, у повісті показується, яка то велика честь бути літуном, як дружини літунів „героїчно” переносять усі труднощі і незгоди, тощо. І теж — психологічна „зарядка” на майбутнє, мовляв, терпіть люди, атаманами будете!

Юрій Смолич у великому романі „Мир хатам, війна палацам” переконує про всі здобутки та завоювання совлади в Україні і паплюжить українських „дрібно-буржуазних” націоналістів, щоб також підготувати психологічно маси для майбутньої боротьби за ті „здобутки” і проти українського націоналізму, як найнебезпечнішої сили для московсько-більшевицького окупанта.

Крім згаданих творів, появилася ще безліч про „героїку” т. зв. Вітчизняної війни, які так само мають прищеплювати в читача любов до советсько-московської тюрми народів і ненависть до всього, що вороже московсько-більшевицьким верховодом.

Звичайно ж, про мистецьку вартість тих творів марно говорити. Вона подібна до згаданих уже Гончарових „крупних черешень” із Врангелевої „кришталевої чаші”. Підсолоджування й підкрашування там, де наказує літературна комісарщина, і очорнювання й обезфарблення там, де теж наказує літературна комісарщина.

Ото і вся їх мистецька вартість.

Але ті твори все ж таки свою ганебну справу роблять — це треба признати. І то руками українських, хоч і закованих, письменників!

П. Слобожанський

ЧОМУ ПОГАНІ ФІЛЬМИ В УКРАЇНІ?

(До кризи української підсоветської кінематографії)

В гумористичному журналі „Перець” за травень 1957 р., видаваному в Києві, надрукований знаменний вірш С. Олійника про демонстрування в „соціалістичному селі” кінофільму:

„Тарасов склав, затвердив
Плана..
І привезли до клубу
„Пана”.
Погасло світло, й на
Екран
Із темноти виходить
Пан.
Фігура в пана
Непогана.
Та раптом — лусь!
Роздерло
Пана!
Мигнуло світло, зник
Туман,
І знов цілий з’явився
Пан.
Хоч пан цілий, та плівка
Рвана:
Розшматувало знову
Пана!..
Зітхнув у залі дід
Іван:
Пропали гроші, тріснув
Пан”...

Мова тут про фільм „Пан 420”. Як бачимо, при всій „механізації”, „електрифікації” і ін. в „передовій країні соціалізму” не позбуто ще старих, допотопних способів демонстрування фільму. Але це — технічний бік справи.

Гірше в українській підсоветській кінематографії з самими фільмами, їх змістом, якістю і навіть формою. Большевицькі „культурники” за довгі десятиріччя догосподарилися до того, що в найбільших кінотеатрах України під час демонстрування фільмів порожні залі, бо ніхто тими фільмами не цікавиться. Нудні, сухі, шаблонно-плякатні фільми відбили у глядача охоту дивитися на них.

Про це вимушена визнати останнім часом сама советська преса. Головний редактор київського журналу „Вітчизна” Ол. Полторацький у „своєму” органі за лютий 1957 р. так характеризує фільми, випущені переважно Одеською і Київською кіностудіями:

„Героїв майже всіх фільмів на сучасну тематику легко розкидати за відповідним амплуа... Новатор-робітник; адміністратор-консерватор (директор заводу або голова колгоспу); резонер — партійний керівник; лиходій — класовий ворог (іноді на це місце підставляється ху-

ліган або носій класових пережитків минулого); дід-пасічник (може бути і рільником); ліричний герой, лірична героїня; міщанка старшого або молодшого віку; характерний комік (вживається як засіб боротьби з нудьгою) — от, здається, і весь нескладний набір „типажу”, який кочує з одного фільму до другого і який варіюється залежно від тематики і того чи іншого повороту нескладного сюжету... Існує саме механічний виріб, а не органічний твір мистецтва”...

За тією схемою відповідно „укладаються” й ролі артистів у фільмах.

„Виробився автоматизм сприймання того чи іншого актора, — пише Ол. Полторацький. — Коли ми бачимо в фільмі на сучасну тему актора В. Добровольського, то наперед знаємо, що він буде персоніфікувати собою партійну думку або волю військового командування. Поява артиста Радчука на екрані уже дає зрозуміти, що за його персоною криється шкідник або шпигун, або, в крайньому разі, — бюрократ і консерватор. Глядачеві нема потреби ні здогадуватись, ні розбиратися в психології дійових осіб: усе наперед ясно, наперед зрозуміло, хто переможе, а хто буде викритий, а хто сам з власної волі чи під впливом обставин перекується”...

Отож, все в „соціалістичному”, партійно-комуністичному стилі, де все, не лише події, а й воля народу визначені наперед, за вказівками партійних опікунів.

Цікаві факти, чому в теперішній дійсності на Україні немає добрих фільмів, подає режисер Київської кіностудії А. Кордюм у своїй статті „Потрібна творча перебудова” (скільки там уже тих перебудов було!), вміщеній у новопоявленому першому числі газети „Радянська культура” за 20 червня 1957 р., органу Міністерства культури УРСР. З огляду на цікавість і значущість того матеріалу для пізнання дійсності, наводимо довші цитати з тієї статті:

„Чим характеризується творче обличчя Київської студії? — запитує А. Кордюм. — Якщо навіть не згадувати слабких фільмів („Долина синіх скель”, „Дівчина з маяка”, „Вогнище безсмертя” і т. д.), то і серйозніші картини, які охоче дивиться глядач, відзначаються **порушенням життєвої правди...** (підкр. наше). Не є творчою перемогою студії і її великі постановочні картини — „300 років тому”... і „Полум’я гніву”. Тут оперна пишність і надмірна театральність з надривним деклямуванням наче спеціально використані студією, щоб вразити глядача ефектністю кінозйомок”.

Правдивіше про фальшування „дружби” народів у кінофільмах не скажеш.

Торкаючись системи праці в кіностудії, автор пише:

„...Сценарний відділ студії якийсь час очо-

лови київської ЧеКа, який прославився нечувано жорстокістю, власноручно розстрілював заарештованих, приходив, напившись п'яним, до тюрми і гвалтував жінок. Свою неграмотну жінку-селянку він покинув і зійшовся з якоюсь графинею, яку врятував від розстрілу. Закордонна діяльність Дегтяренка зв'язана була з всілякими курйозами. У Варшаві він почував себе, як у Києві в ЧеКа; зайняв у посольстві декілька кімнат і на дверях почепив записку: „Варшавское губернское отделение чрезвычайной комиссии”.

Приїхавши до Варшави, Дегтяренко zorganizував у таборі для інтернованих вояків петлюрівської армії сітку таємних агентів. Але про недолугу діяльність цієї сітки свідчить хоч би той факт, що похід Тютюнника на Україну восени 1921 р. почався цілком несподівано для советського уряду, хоч у цьому поході брало участь декілька тисяч вояків. Дегтяренко скуповував також таємні документи з польських державних установ. Центром такої його роботи були деякі каварні, де він появлявся із своєю жінкою, одягнений за останньою лондонською модою. Однак, внаслідок цілковитого невігластва та незнання польської мови, Дегтяренко здобував такі „документи”, що Шумський, якому він їх показував, реготався до сліз. Наприклад, одного разу він приніс „таємний військовий договір” між Польщею і... князівством Люксембург, згідно з яким Люксембург зобов'язувався, на випадок війни Польщі з Росією, виставити армію на 200.000 вояків і перевезти її морем до Гданську. Як нагороду за цей союз, Польща мала віддати Люксембургові... Познань. У Харкові вважали, що Дегтяренкові, як пролетареві, дозволено помилятися і, не зважаючи на неймовірні висліди його діяльності, з високого чекістського посту не знімати.

У спогадах про „українське” посольство в Варшаві Беседовський докладно описує внутрішню політичну ситуацію в тогочасній Польщі і окремо спиняється на диверсійно-шпигунській і терористичній діяльності, яку провадило російське посольство. Очевидно, таких „поважних” справ, як підкладання бомб, „українському” посольству Москва не довіряла. Найбільшим „досягненням” російського посольства був певедений ним з поміччю місцевої п'ятої колони вибух у варшавській цитаделі, внаслідок якого потонуло у Вислі декілька десятків обивателів; лише щасливим випадком не вилетіли тоді в повітря передмістя, розташовані поблизу цитаделі.

Після того, як „українське” посольство в Польщі зліквідовано, Г. Беседовський займав у Варшаві пост першого радника місії ССРСР і одночасно „українського радника”. Згідно з конституцією ССРСР, Україна дістала право, в тих країнах, де вона мала політичні інтереси, висувати своїх кандидатів на заступників посла — на посаду радника або першого секретаря. Це

була компромісова розв'язка питання після того, як Москва відкинула цілком логічну, уgruntовану на конституції УССР, вимогу „незалежної і суверенної” України мати закордоном свої окремі місії. Це „право” України на практиці відразу ж зведене було майже нанівець. Рішено було, що Україна має свої політичні інтереси в Австрії, Чехословаччині, Італії, Франції, Польщі, Німеччині і Румунії. У деяких з цих країн, де вже існували посольства ССРСР, зразу ж прийшло до зудару із наркомзаксправом, який вперто не хотів призначати до цих країн українських радників. У цьому спротиві перевести в життя конституцію ССРСР особливо вперті були московські великодержавники Чічерін і Литвінов. Передусім вони заявили, що до посольства ССРСР в Німеччині не може бути призначений „український” радник тому, що посол у тій країні Крестінський категорично заперечує проти цього. Закінчилось тим, що „українським” радником призначено все ж таки Авссема, але Крестінський за короткий час зацькував його і змусив покинути працю в посольстві. Після від'їзду Авссема советській Україні так і не вдалося дістати належне їй за конституцією місце в Берліні. Листування в цій справі між Харковом і Москвою рясніє цікавими подробицями, як, напр., пропозицією Крестінського рахувати його за українського представника, бо, мовляв, його прізвище закінчується на „ський”. Литвінов — пригадує Беседовський — показуючи йому того листа, з уїдливою іронією питає, чи не призначив Харків і його українським представником лише з тої причини, що його прізвище закінчується на „ський”. Нарешті московський наркомзаксправ рішився призначити українського представника в Берліні на третьорядний пост — секретаря консульського відділу. І так, замість заступника посла, советська Україна дістала... канцеляриста в одному з відділів посольства. В цьому питанні, коли мова йшла про Україну, ліва нога Крестінського виявилась сильнішою за советську конституцію.

**

У зв'язку з „дипломатичною працею” Беседовському прийшлося бути в курсі справи Тютюнника. Про це розповідає він так: „Українське” ГПУ, діставши з Москви наказ будь-що-будь зліквідувати Тютюнника, якого большевики вважали за одного з найбільш небезпечних ворогів, придумало підступний план. Агенти ГПУ напали в Україні на слід таємної повстанської організації: „Верховна Військова Рада”. Замість виарештувати членів цієї організації, агенти втерлися до її складу і фактично захопили провід у свої руки. Потім вислали за кордон одного з керівників цієї організації (не агента ГПУ, а особисто знайому Тютюнникові особу), з дорученням нав'язати з Тютюнником зв'язок і запросити його на Україну, мовляв, для контролі

стану організації. Тютюнник, досвідчений конспіратор, вислав спочатку одного з своїх помічників, який, повернувшись, заявив йому, що організації можна цілком довіряти і що вона могла б, при відповідному керівництві, розпочати повстанську, протимосковську боротьбу. І тоді Тютюнник рішився. Але не встиг він ступити по той бік кордону кілька кроків, як його схопили і відвезли до Києва, а потім до Харкова. Харківське ГПУ (це був період українізації) вирішило, що Тютюнника можна „приручити” і використати. До тюрми, де він сидів, щодня являлися визначні українські комуністи і годинами розмовляли з ним, розписуючи величезні успіхи українізаційного курсу, внаслідок якого, мовляв, Україна, кінець-кінцем звільниться з-під опіки Москви. Ці візити закінчились тим, що Тютюнник „розкався”. Його випустили з тюрми і він жив „на волі” під постійним наглядом ГПУ і викладав у школі червоних старшин „стратегію й тактику громадянської війни”. Зустрівшись з Беседовським у Харкові в 1925 р. Тютюнник на запитання, що він тепер робить, відповів з іронічною усмішкою: „Викладаю лекції з бандитизму”. Нова політика Сталіна на Україні, що виявилася передусім у скасуванні навіть тої кущої автономії, що перед тим існувала (тоді ж зліквідовано єдиний „самостійний” комісаріат земельних справ), посилила серед населення опозиційні настрої. Навесні 1929 р. в приватній розмові Тютюнник буцімто заявив, що при такій політиці советська влада на Україні неминуче завалиться, і прийде фашизм. Його негайно заарештували, вивезли до Москви і там розстріляли з особистого наказу Менжинського...

Коли у Беседовського вже почала визрівати думка про розрив з советською владою, відбувся він подорож по Україні, під час якої зустрічався з бувшими своїми співпартійцями лівими есерами та опозиційно настроєними до Москви націонал-комуністами. Ось що розповідав йому секретар Товариства царських політкаторжан Ганенко про пануючу на Україні партійну комуністичну верхівку, отруйний чиряк на тілі українського народу:

„З усього раднаркому УССР, — казав Ганенко, — тільки Чубар, Шліхтер і Скрипник ведуть себе, як порядні люди; всі інші... — він безнадійно махнув рукою. — Ось заступник голови раднаркому Сербиченко. Напившись п'яний, виліз на дзвіницю Стрітенської церкви у Полтаві і бив у дзвони кілька годин зраду. Відтоді так і ходить він із званням „дзвонаря”. Наркомторг Чернов, теж п'яний, уявив, що в готелі, де він мешкає, спалахнула пожежа, повідкривав усі водопровідні крани, напустив у кімнату води, а потім вибіг на вулицю, затагнув до себе в номер двох проституток і цілу годину топив їх у ванні. Одна згнулася, друга врятувалась. Народний комісар внутрішніх справ Ніколаєнко вийшов на

Катеринославську вулицю і почав бити постових міліціонерів. Наркомфін Кіттель гвалтує машиністок у своєму кабінеті. Наркомзем Мойсеєнко повісив свою жінку на горищі і заявив, що вона покінчила самогубством. Голова ГПУ Баліцький возить відповідальних робітників у тюрму до арештованих жінок і влаштовує там „оргії”...”

**

Про те, що Москва відбрала „українському” урядові право мати свої дипломатичні місії за кордоном, українське населення ніхто не повідомляв. Москва зробила це адміністративним порядком, так само, як оркемі групи населення позбавляла права голосу, виарештовувала чи виселяла поза межі „суверенної” України на північ Росії і на Сибір. У Москві вважали, що навіть ті безправні жалюгідні місії можуть крити в собі небезпеку для цілоти Советського Союзу, коли під українською вивіскою існують в Західній Європі. Більшість дипломатів УССР того періоду, не питаючи згоди в „українського”, уряду, вистріляно в підвалах всеросійського НКВД. І після того довгі роки не згадувано в советській пропаганді про „суверенність” України.

Після останньої війни, а особливо після смерті і ганебного розвінчення Сталіна на 20-му з'їзді компартії в Москві, слово „суверенність” у відношенні до уярмленої України знову виринуло на сторінках советської преси, в промовах і виступах комуністичних ватажків. Останнім часом уживається цього слова дуже часто. Не виключено, що в цілях облудної хрущовської коекзистенції з Заходом і приборкання зростаючого неспокою в настроях поневолених народів Москва знову дозволить своїм ставленням у Києві відкрити „українські” посольства в деяких країнах Західньої Європи. Але навряд чи переконає це прозріваючий вільний світ, що Україна справді стала суверенною.

*****
**ЧИТАЙТЕ, ПОШИРЮЙТЕ ТА ПРИЄДНУЙТЕ
 НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ „ВІСНИКА”**

*****
 Читайте і поширюйте суспільно-політичний
 тижневик:

ГОМІН УКРАЇНИ

Видає Видавнича Спілка з обм. порукою
 Гомін України в Торонті Онт. Канада.

*****

З суспільно-політичного життя

Ікер

Про агітацію і пропаганду

Один наш актор, що по відсутності театру став журналістом, працює тепер в одній, „напів-урядовій” радіо-агенції і з цього титулу часто засідає за спільним газетярським столом із такими важними шишками, як кореспонденти „Юнайтед Пресс”, чи „Асошієтед Пресс”, чи репортери т. зв. великих щоденників.

Час до часу трапляється йому нагода бувати, в тому шановному товаристві, і на маніфестаціях, вічах, пресконференціях, організованих братами-українцями.

Два роки тому, наприклад, була така врочиста okazія в „Менгетан Центр”, у Нью Йорку. Виступали сенатори, конгресмени, представники поневоленних Москвою народів та з-пів дюжини промовців із рідного, давнтавнського подвір'я.

За пресовим столом наш земляк став, можна сказати, центральною фігурою: коли-но на трибуні з'явився українець, білорус, чи якийсь інший словак і починав жарити промову, тоді американські репортери шарпали нашого земляка з усіх боків й просили перетлумачити їм що ж таке епохальне той, чи інший патріот, сказав.

Ото ж земляк рятував ситуацію — служив цим панам за перекладача.

Між іншим — цілою парадом командував тоді широко знаний український адвокат і політик, персонаж цікавий тим, що коли промовляє в англійській мові, то говорить дійсно як державний муж, а тільки перескочить на українську, що він залюбки практикує, тоді з державного мужа робиться щось посереднє — між Грицем Зазулею і „спікером” на парафіяльній пічці.

А того, що він витворяє з нещасною укромною, хай йому Бог не пам'ятає, бо Україна, бігме, не може дарувати.

Так тоді, в „Менгетан Центр”, після блискучої, як писала „Свобода”, промови сенатора стейту Нью Йорк, встає наш адвокат і політик, підходить до мікрофона і каже до 3-тисячної, переважно скитальської, аудиторії:

— Вел, ви чули, що він говорив, той гай, за Україну? Він говорив ол-райт, бо він то всьо знає від мене. А за те, що він мій добрий френд і ми собі говорили „ти”, то я бим дуже любив, як би ви йому ще раз заплескали в долоні, за його спіч, окей?

Заля гримить від оплесків, але нашого державного мужа це не вдоволяє.

— Вел, каже, того разу було трохи ліпше, але я бачу, що в тамтому корнері і на галерії народ спить, то я би дуже любив, щоби всі ся

Охрім Нагнибіда

РОКИ І ПРУДКИ

На перший еміграційний рік
Кузьма Семенович Прудко прорік:
— Я й звідси шохвилини весь готов
Пролить за Україну власну кров.
На другий еміграційний рік
Кузьма Семенович Прудко прорік:
— Воно й без крові можна помогти —
Доляр у жертву досить принести.
На третій еміграційний рік
Кузьма Семенович Прудко прорік:
— Доляр? Пусте! Однаково, вважай,
Не зможе він дістатися у Край...
На четвертий еміграційний рік
Кузьма Семенович Прудко прорік:
— Яка там Україна? США
Всьому тепер і тіло і душа!
На п'ятий еміграційний рік
Кузьма Семенович Прудко прорік:
— До чорта всі з політикою, гей!
Я маю авто, телевізію... Окей!

Пригляньмося поміж своїх рядів:
Чи не побачимо от-таких Прудків?

*****

збудили і разом докупи дали велике браво сенаторові оф Юнайтед Стейтс!

І знову грім оплесків, полученій з симпатичним свистом і тупотінням, сколихнув мурами „Менгетан Центр”-у. На лаві журналістів — велике пожвавлення, всі цікаві знати на що, саме, тритисячна товпа так спонтанно реагує. Газетярі смичуть за поли нашого земляка й допитуються:

— Скажи, перетлумач нам, що він там балакав!

Ну, земляк, зрозуміла річ, не в тім'я битий, не буде ж він тлумачити американцям тих смалених дубів, що їх плів до мікрофона наш знаменитий „лоер”. То ж, рятуючи ситуацію, з місця фантазує:

— Він сказав, що волелюбний, непокорений український нарід та інші поневолені Москвою народи, маючи за собою підтримку волелюбних Злучених Держав, ніколи не зречуться даного їм Богом права на самостійне, вільне, незалежне — і т. д., і т. д.

Американці бистро записують це до своїх нотесів і так загрожена на момент національна справа — врятована!

— Інша річ, — зауважив мелянхолійно наш земляк, — що ще не було випадку, щоб американські газетярі надрукували потім у газетах те все, що чули від мене про волелюбну Україну...

ВІДГУКИ НА КНИЖКУ Д-РА М. ЧИРОВСЬКОГО

Книжка „Економічні фактори в розрості Росії” появилася на американському ринку в кінці лютого цього року. Впродовж кількох останніх місяців написано й опубліковано низку прихильних рецензій і оглядів цієї публікації, її прихильне сприйняття американським і чужинецьким читачем. Преса по всіх закутках ЗДА відгукнулася на появу цієї чергової роботи д-ра Чировського, від Нью Йорку, через Вашингтон аж по стейти Вірджінію й Алябаму, а теж на захід Мінесоту й Каліфорнію. Прихильна реакція на цю книжку тим цікава, що сама книжка, сперта на матеріялах, гостро та недвозначно виказує зухвалість і нелюдяність традиційних імперіялістичних засобів Москви і Петербурга в поневолюванні чужих країн і народів. Це б доказувало, що леди проросійської атмосфери на терені Америки починають проломлюватися. Очевидно, однієї чи двох книжок тут мало, щоб направити все зло, заподіяне російською історіографією і наукою.

Наводимо деякі думки про „Економічні фактори”, висловлені чужинцями. Одною з найкращих опіній про працю проф. Чировського буде ледви чи не рецензія майора американської армії Роберта Г. Алламана, що він її вмістив в публікації „Books of Interest for the Military Reader” за червень 1957 року. Він пише: „Ця книжка, що її повинен прочитати, зрозуміти й проаналізувати кожний старшина об'єднаних військових формацій цілого не-комуністичного світу. Що більше, ця високо наукова робота заслуговує на докладну увагу кожного цивільного урядовця, що є на будь-який лад зв'язаний з політичним тлом західньої оборони.

Кожна сторінка цієї економічно-історичної аналізи основно російського імперіялістичного гону до підбиття світу, є нав'язна атмосферою правдивості фактів. Зрозуміння цієї правди є основною умовиною в оформленні раціональної політики Заходу”.

Арлен Тендельсон з Комітету Вільної Європи так характеризує суть тієї роботи проф. Чировського в секції „Ресенд енд Релеїтед” видання „Вільна Європа”:

„Проф. Чировський стверджує, що комуністична революція не являє собою жадної перерви в послідовності російського імперіялістичного розросту. А радше, доктрина інтернаціонального комунізму стала вигідним тільки знаряддям для розроблення взорів російського імперіялізму”.

А „Нью Йорк Таймс” з 15-го квітня 1957 р., додає:

„Хоч тільки тридцять одна сторінка при-

свячені подіям після 1917 року, то все ж таки автор ясно доказує, що гріхи минулого тяготіють (над СССР)”.

До цілком аналогічних висновків приходять теж Джан Б. Граїф, з Даїли Експрес, Вірджінія. А саме, він, навівши цитату з книжки, каже:

„Територіяльні володарі з Кремля не є первотворцями цього звірства в межах їхньої країни. Геноцид був переводжений Іваном Грозним, який разом з Єлисаветою й Катериною, продовжували насильну колонізацію. Завжди здушування національних меншин було дуже кроваве. І завжди терор був улюбленою зброєю панування Івана, Петра, Павла і Миколи, і його тільки удосконалили в його звірстві Ленін і Сталін”... Проф. Чировський документує свої матеріяли широкою літературою російських, польських, українських і німецьких джерел”.

На появу „Економічних факторів” відгукнувся теж і чужинці. І тут два голоси китайський і литовський. Чанг-Кіюм-Ім, із Таладега Каледж, Алабама, стверджує ось таке:

„Агресивність російського комунізму не є жадним новим феноменом. Його історичні коріні сягають давніх ще перед-монгольських часів, і середньовічно Великого Московського Князівства... Важно є собі усвідомити, що російська історія виказує недвозначно безпосередньо та органічну пов'язаність між давньою царською імперією і модерним СССР”.

В „Балтік Ревю” з березня 1957 р., д-р Трімакас помістив довгу критику на книжку, яку закінчує так:

„Робота д-ра Чировського дуже інтересна. Вона допомагає висвітлити послідовність і тяглість російського, царського і комуністичного гону підбити Евразію, а згодом і цілий вільний світ”.

А в іншому місці він каже:

„Найти достатний доказ (про господарські мотиви російської політики) важко, бо ж історичні джерела рідко наголошують економічний елемент. Але авторові це вповні вдалося”.

Др. Трімакас критикує автора за його недокладність в обговоренні литовського питання, а зокрема за вживання терміну „Литовсько-Руська Держава”. Мовляв, такої не було. Що була тільки Литовська Держава, в якій склад входили руські землі, тільки як підлегли, складові частини. На безпідставність такого твердження вказав проф. М. Чубатий в розділі:

ШОСТИЙ ЗДВИГ СУМА

Цьогорічний 6-й ЗдвиГ Спілки Української Молоді в Америці відбувся на Оселі СУМА в Елленвіл та на українській оселі „Діброва” біля Дітройту.

Голова Головної Управи СУМА З. Осінчук промовляв у Дітройті, а в Елленвіл — заступник голови п. М. Фурда. Представники українських суспільних організацій вітали учасників ЗдвиГів. Писемні привіти надійшли від ЗЧ ОУН, АБН, ЦК СУМ, конгресменів та сенаторів ЗДА. В „Політичному становищі” молодь СУМА закликала світ посилити боротьбу з комунізмом та московським імперіялізмом.

Мистецькі і спортові виступи сумівської молоді, святочні ватри та забави входили в програму обох ЗдвиГів. Тисячні колони старших та юних сумівців, які дефілювали на 6-му Здвизі СУМА, засвідчили перед громадянством, що українська молодь стане до останнього бою у вирішній час, боронячи честь України.

ВШАНОВУЄМО ВЕЛИКОГО БУДІВНИЧОГО УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Простору зелену площу Крік Сайд Гров на передмісті Бофало в день 18 серпня вщерть заповнило українське громадянство Бофало, Рочестеру, Сиракуз, Клівленду, Пітсбургу та південної Канади. На мистецько-оформленій трибуні з великим портретом Богдана Хмельницького (роботи мистця М. Бурачка) — численні представники українських громадсько-політичних організацій разом з представниками польської громадськості, яка є найчисельнішою в Бофало. Голова Головної Управи ООЧСУ, привітавши присутніх, окреслив образ Великого Гетьмана-державника, що зумів в національній революції дібрати державницькі кадри і, спи-

*****

„Україніка”, Українського Квартальника, за літо 1957. Проф. Чубатий завважує, що існування литовсько-української федерації історично не підлягає жадному сумнівові і що погляд д-ра Трімаакса історично фальшивий.

Проф. Меннінг, знайши нам з багатьох публікацій про Україну, вмістив критику на згадану книжку в „Українському Квартальнику” з весни 1957 р. Він стверджує, там заподіяне лихо російською історіографією в цілковитому змішанні правди з неправдою в минулому Східної Європи і зазначає піонерський характер роботи М. Чировського у висвітленні правдивих фактів, та дораджує йому продовжувати працю в тому напрямі, щоб допомогти, нарешті, пізнати минуле Росії об'єктивно, а не через призму російського імперського патріотизму.

А. О.

раючись на них, завершити революцію великим державним будівництвом. П. Честер Коваль, кандидат на мейора міста, вітаючи присутніх, порівняв діла Гетьмана Богдана до Вашингтона і висловив надію, що український народ здобуде собі волю в незалежній державі.

Від управи міста вітав присутніх п. В. Чопик. Дефілядою сумівських колон закінчилася змістовна коротка, без розтягнених одноманітних привітів, урочиста частина Маніфестації.

Багата різноманітна і прекрасно виконана мистецька програма, залишила у присутніх глибоке враження.

Маніфестацію на вшанування формотворця Української держави Гетьмана Богдана Хмельницького в 300 річницю його смерті урядили Організації Визвольного фронту, а керував нсю Маніфестаційний Комітет, очолений п. Б. Морозом. Американська преса вмістила обширні прихильні коментарі з світлинами.

НАЦІОНАЛЬНА МАНІФЕСТАЦІЯ В ПІТСБУРГУ

В неділю, 11. серпня ц. р., на одній міській площі в Пітсбургу відбулася національна Маніфестація на вшанування 40 років національно-визвольної боротьби України і 15-річчя Української Повстанської Армії.

Маніфестацію приготував Громадський Маніфестаційний Комітет, який постав за ініціативою Організації Визвольного Фронту в Пітсбургу; його очолили: як почесний голова п. Василь Шабатура — Предсідник УНПомочі та проф. Михайло О. Малюк — як діловий голова Маніфестаційного Комітету. Крім цього в склад Комітету ввійшли чільні громадяни з Пітсбургу, Ембрідж, Мікізракс, Арнольд та Карнегі.

В неділю на міську площу в Пітсбургу від год. 1-ї по полудні почали прибувати українці з цілої Західної Пенсильвенії та стейту Огайо. О год. 2.30 пополудні піднесенням американського та українського національних прапорів розпочалася Українська Національна Маніфестація українців Пітсбургщини.

Діловий голова Комітету покликає почесну президію з чільних українських громадських і політичних діячів, серед них: проф. Іван Вовчук, Василь Шабатура, Григорій Шабатура, Вол. Боровик, Лев Футала, Володимир Мазур, Роман Почтар — Голова Осередку СУМА з Клівленду, Володимир Головатий — Голова Осередку СУМА з Кентону, Микола Юхнівський, Михайло Гурняк, Василь Головецький, Теофіль Конецький, Флоріян Кульчицький та представник словаків п. Береш.

Офіційно Маніфестацію відкриває вступним словом Голова УНПомочі п. Василь Шабатура.

тура, представивши конгресмана Фултона, який висловив свою солідарність з визвольною боротьбою українського народу. П. Григорій Шабатура зачитує письмові привіти від Губернатора стейти Пенсильвенія п. Лідера, від конгресмена Голенда, від адв. Івана Демера та інших. Після цього відбувається досить зворушлива картина запалення вічного вогню, а від нього двох символічних смолоскипів. Вічний вогонь, як символ негасаючої Української Національної Революції, запалив Голова ООЧСУ проф. Іван Вовчук. Від вічного вогню запалює символічний смолоскип, як знак нерозривної єдності американських українців з визвольною боротьбою на рідних землях, — один із найстарших поселенців Пітсбурга, заслужений громадянин п. Василь Шабатура та передає його учасникові Визвольних Змагань 1917-20 рр., д-рові Борису Базилевичу. Пан Базилевич передав смолоскип до рук наймолодшого покоління — школяра в національному строю. Другий смолоскип, як символ незламної Воюючої України, запалює п. Лев Футала, бувший старшина рейдуючих частин УПА, який зі зброєю в руках в часи другої світової війни і по її закінченні, боровся за Суверенну Українську Державу. Цей смолоскип передає в руки Романа Почтара — СУМА, підкреслюючи, що мільйони українських молодечих рук готові продовжити святе діло своїх пращів великих.

Основну доповідь на тему: „Сорок років боротьби і п'ятнадцять років УПА” виголошує проф. Іван Вовчук. П. Лев Футала детальноше зупиняється над повстанням УПА, її чинами та вкладом в Українську Визвольну Боротьбу.

Після кожної промови духов оркестра Осередку СУМА з Дітройту, під диригентурою д-ра Богдана Кушніра, виконує ряд повстанських маршів та бойових пісень власної композиції диригента.

З привітом і висловом солідарності виступив від Словацької Національної групи п. Береш. На закінчення Маніфестаційної частини духов оркестра під диригентурою д-ра Б. Кушніра виконала в'язку пісень в обробці диригента.

В мистецькій частині взяли участь: танцювальна група юних сумівців з Клівленду, під проводом балетмайстра Богуславського та хор місцевого Відділу ООЧСУ „Кобзар” під диригентурою п. Ізидора Луковського.

Надзвичайною прихильністю і гучними оплесками нагороджувала публіка молодих танцюристів-сумівців. За приїзд цієї танцювальної групи з Клівленду окрема подяка належить керівникові ЮСУМА в Клівленді другові Михайлові Рибієві.

В загальному Маніфестація українців Пітсбургщини пройшла успішно. Підготовка й спо-

Др. А. Княжинський

СЛІДАМИ МАЙСТРА

(Перший розділ праці, що має вийти друком у видавництві „Вісник”).

Було це в 1945 році, в місяці травні, у Відні й його околиці. Ця частина Австрії була вже два тижні під большевицькою окупацією. Кружляли чутки, що большевицька армія зайняла вже Сант Пельтен на заході й наближалася до Грацу на півдні.

З родинних причин я не виїхав на захід і сидів з родиною у Кльостернайбургу, докладніше сказати у приміській дільниці Унтеркріцендорф, не виїжджаючи вже до Відня, бо моя станція праці вже давно перекочувала в околиці Мюнхену в Німеччині. В безвихідному положенні ми завжди схильні вірити в якесь чудесне спасіння, і такі фантазії плекали ми всі, що з різних причин залишилися в зайнятій большевиками частині Австрії. Серед нас і автохтонів вдержувалася версія, що через два-три тижні большевики заберуться, а через місяць, може два можна буде повернутися в Західну Україну й далі вести свою конструктивну працю. Я особисто не вірив у ці фантазії, але не перечив, коли хтось другий намагався мене в тому переконувати; на ніщо воно і здалося. Я ждав, коли почнеться моя трагедія. Так захотів Творець, коли неприхильно для мене склалася моя доля, і я, марна пилінка у крутіжій подій, не знаходив виходу з дійсності. Виправдував себе тим, що досі йшов дорогою чести, а згинуті зумію не кидаючи цього шляху. Раз козі смерть... Що в большевицьких лабетах мені не знайти „ласки”, це я добре знав, бо завжди студіював усі матеріали про підбольшевицьку дійсність.

Прийшов Великдень цього трагічного року. Не вдалося й розговоритись при бідному столі, бо в хату увійшли два комуністичні австрійські міліціанти, і звеліли мені йти з ними до міського

сіб переведення Маніфестації вартий окремої уваги і наслідування при переведенні наступних національних імпрез в західній Пенсильвенії.

Петро Годованець

уряду в Кльостернайбургу. Противитися було неможливо, бо вони показали пістолі, як доказ своєї влади. Це було так подібне до знаних мені з літератури аналогічних сцен з большевицької підяремщини, що мені стало ясно, що скрізь по світі большевицькі учні мають ці самі методи, що їх учителі. На вулиці міліціанти повелися так, як робило це НКВД, чи раніше ЧЕКА. Один з них пішов три кроки вперед, мене поставили за ним, а за мною, на віддалі трьох кроків, другий. В одному тільки різнилися ці міліціанти від своїх учителів — пістолі держали в кишені, докладніше в руці, що була в кишені. На мій запит куди йдемо, не хотіли відповідати, а веліли йти серединою дороги. Зустрічні австрійці зрозуміли зразу що це за похід, і довго дивилися нам услід; вони не були учнями Сходу.

Під магістратом звеліли мені ждати біля воріт (передавши мене під опіку вартового міліціанта). Поруч мене стояли вже якісь чоловіки, мені незнані. Вартовий міліціант заборонив нам розмовляти.

З дверей вийшов якийсь чоловік у робітничій блюзі, поглянув на нас і сказав:

— А! вітаю достойних панів. Так, так, панове, тепер не ваш час; судьями будемо ми!

Мені пригадався текст польської робітничої пісні, що її співали демонстранти на 1. травня. Акцент цього чоловіка не був німецький, а вже зовсім не австрійський. Він наказав спровадити ще одного чоловіка, що за його окресленням був у нашій групі другим суддею, і завести його вже на місце праці. Записавши нас усіх, він зник за дверима, і до нас вийшов інший чоловік, типу старого нижчого урядовця. Він привітав нас, сумно кивнувши головою і сказав:

— Воно тепер так...

Цей чоловік покликав ще одного міліціанта і пішов з нами в ліс над Дунаєм. Хоч як не був я настроений захоплюватися чудовим наддунайським лісом, я впивався його пахощами, слухаючи пташині співи. Може ще вдасться мені не звернути на себе уваги большевицької розвідки... Міліціант став нас принаглювати:

— Поспішайте, гнедіге геррен, вам призначено виконати працю впродовж 4 годин.

Один із нашої групи запитав нашого провідника, згаданого вже урядовця магістрату, яка це робота, що її маємо виконати, та він сказав:

— Не знаю. Я маю відвести вас до лісничівки і передати вас там. На кожен випадок робота не буде легка і приємна.

Лісничівка нагадувала такі ж установи з рідного краю. До нас вийшов лісничий, представився кожному західнім звичаєм, наказав своєму робітникові видати нам лопати й джагани, сам узяв шнура і з виразною нехиттю пішов з нами далі. Через яких двадцять хвилин нас обвіяв жахливий сопух гниючої падлини. Наш супровідник, магістратський урядовець, покинув нас ще при лісничівці, виправдуючи себе, що він виконує тільки наказ, тепер те саме сказав лісничий, що передавши свій шнур своєму робітникові, вернувся назад. Міліціант і робітник повели нас ще трохи далі, і тут уже ми побачили три здуті розкладом тіла побитих артилерійських коней. Нам показано велику яму з експлозії бомби, і туди ми мали затягти тіла коней і присипати їх глиною. Міліціант визначив нам площу, по якій ми мали рухатися, чого він не означив ще назвою „заплетної зони“, до чого мав я звикнути в часі моєї неволі. Сам з робітником сів на віддалі яких п'ятнадцяти метрів від нас, закурив цигарку, скинув з рукава червону опаску на землю.

— Шляг золь трэфен таку службу! — сказав з тоном пересердя, і в його німецькій мові виразно бренив словінський акцент. Нам кинено шнур, що ним ми повинні були тягнути коней до ями. Міліціант і робітник сиділи під вітром, нам випало бути в центрі сопуху. Один із нас, найбільш видержливий, прив'язав шнур до двох ніг коня, і ми стали тягнути його до ями.

Не годиться розповідати з подробицями про цю нашу працю. Міліціант відходив часто далеко, а робітник курив цигарку за цигаркою.

— Гнедіге геррен, — кричав здалека міліціант, — ходіть дальше; там где вас другий бенкет.

Нас завели в друге місце, недалеко від першого побоевища. Там лежали такі ж здуті тіла кінських трупів. Їх було чотири, але яма від вибуху бомби була зараз біля них. Це облегшувало нашу осоружну працю, але не спасло нас від жовчевого блювання, бо шлунок був уже зовсім порожній.

Хитаючися, як після обильної п'янки, верталися ми додому. Мої товариші праці попрощалися зо мною вже в самому Кльостернайбургу, ме-

ні осталося ще пройти три кілометри. Головне в тому цілому ділі було те, що ми були вже вільні. Може „пролетаріят” задовольниться такою перемогою над інтелігентами, і нас залишать у спокої? Такі думки снувалися в моїй голові; я забув на мить, що моя й подібних мені доля не залежить від спантеличених „червоних австрійців”... Ось я вже на своїй Якобштрассе. Що за диво? Вся вулиця наче вимерла; всі ворота зачинені, на вулиці й на городах нікого немає. Те саме й з хатою, що в ній ми жили. Ворота зачинені на ключ, у вікнах нікого не видно. Пробую кликати, але ніхто не озивається й не загляне у вікно. Нічого було робити; я пішов до добрих сусідів на найближчій вул. Алляйтен.

— Щось недобре сталося, — сказала мені господиня. — Вашу дружину й її швагра кудись забрали. Два офіцери були. А в хаті у вас сидять якісь цивільні люди. Боюся сказати, що певно ждуть вас.

Я пішов під свою хату і став сильно стукати у ворота. З хати вийшов високий чоловік і прийшов до воріт.

— Відчиніть! — сказав я по німецькому.

— Хто ви? — запитався він.

— Той, на кого ждете.

Він вийняв з кишені бравнінг.

— Не треба! — сказав я. Ми увійшли в хату. З лави піднявся другий чоловік.

— Здрастуйте, громадянин! — сказав іронічно, наголошуючи ці два слова на передостанньому складі.

Обидва намагалися говорити по німецькому, хоч говорили зовсім погано з виразним польським чи сербським акцентом. Мені заборонили говорити. Я зміркував, що це ті чорні типи, які користаються з перемиш, найнялися на службу переможцеві. Думалося, що незабаром має приїхати їхній „пан” і докінчить розпочатий цими лов. Тепер я вже бачив, що мені треба завершити свою життєву історію, або хоч би її частину й відгородити завісою минуле, що оце кінчається і жахливим майбутнім, яке почалося з лектури сьогодні, що заморожувала кров у жилах. Я не йшов у незнане, але в ясно зарисований ад. Я ловив себе на нервуванні і намагався опанувати себе, щоб в останніх хвилинах волі не забути того, що ще можна було б і треба зробити. Та видумати я не міг нічого. Бачив пе-

ред собою свої баззахисні доні й видумав тільки одне: треба з ними попрощатися.

Зняв перстень з пальця, надів його на палець однієї з них і сказав:

— А нам треба попрощатися...

Широко розплющеними очима глянули діти на мене, а доня Марта безсило осунулася з крісла і впала зомліла на землю. Кинувся рятувати її, та один з агентів зловив мене за обшивку і крикнув:

— Штіль зіцен!

Це довело мене до стану, що межує з божевільям. Я схопився на рівні ноги і так сильно відштовхнув нахабу, що він заточився і вдарився об стіну. В цьому моменті відчинилися двері і в кімнату увійшов советський офіцер, а за ним два салдати. Офіцер відчинив двері рішуче, щоб цим додати собі поваги й мене, як свою жертву, стероризувати. Та я вже від кількох днів підготував себе до цього неминучого акту. Згодом, уже в таборі, думав не раз про цей момент. Звідкіля в мене, слабого чоловіка, взялося стільки сили, що я так легко відштовхнув большевицького агента. Нераз доводилося бачити, як ловили божевільних людей: дебелі чоловіки ледве давали раду з малими безсилимими одиницями. Я прийшов до висновку, що в нас далеко більше сили, як ми собі це уявляємо. Розсудок диктує нам обережність і грабить нам багато з нашого запасу сил, під його впливом ми стаємо безпомічними створіннями, схильними приймати часто такі удари, що їх без цієї інгеренції холодного розсудку могли б ми без великого труду перебороти. Це у фізичному відношенні, що ж говорити про духові наші спроможності, які вдержуються в силі нашою вірою. Яка це потіха, що нам її дав Христос і Спаситель у Своїх словах: „Якби ви мали віру, і наказали горі прийти до вас, то це сталося б”. Може й ця віра помогла мені витримати десятирічне поневіряння з тортурами неволі.

На цьому можна закінчити цей розділ. Лише кілька слів про моїх „опікунів”. Офіцер, може, сам по собі не найгірша людина, дозволив мені говорити з дітьми, але зажадав, щоб розмова велася московською мовою й голосно. Сам пішов на перший поверх і без ніякого свідка вів ревізію. Я спрямував туди одну дочку, але офіцер не допустив її туди, де рився у шафі з одежею. Мабуть, запримітив багато цікавого

затоках ловилися величезні соми. Дійсно — величезні! Автор, як був малим хлопчаком, бачив як на возі везли фибалки сома, зловленого в річці Бугай (рукав Дніпра). Він лежав на возі, головою аж під волячі хвосты, а хвіст його волочився по шляху за возом. От такі були в ті часи соми. Та й ловили їх не гаками. Того сома, що я бачив, зловлено на гарячу кашу з пшона, добре помащену. Оповідали, що він волам та коровам, коли вони ріку перепливали, ноги обгризав.

Від Хортиці аж до Нікополя розлігся Великий Луг Запорізький. Довгий, безкрайній і широкий! Коли розлілється весною Дніпро від Городища аж до Таврії — на 30 верств завширшки, на 120 верств завдовжки, то з води лише верхки плавневих дерев стирчать. То ж було, як пливеш човном по такій широчині та як гукнеш на всі груди: „Корабель пливе, аж вода гуде, а мила сидить, як свіча горить”... Почуття могутності, величчя, охоплювало хотіння співати та Луг Запорізький вихвалити. Хто не бачив Запорізького Лугу, тому важко збагнути козаків запорізьких, чому вони мали душу широку і щирю, чому вони такими відчайдухами були, спритними, танцюристами, співунами та войовничими. Дійсно — Луг був батько, а Січ — мати! В ті давні часи, коли я був ще малим, про Україну що я знав? Поняття в голові мішалися, бо одні називали нас „хахлами”, інші — „малоросами”, ще інші — „мужиками” репаними. Та й батько мій національну освіту дав мені з спотвореного в ті часи „Кобзаря”, у якому „Катерина” починалася: „Кохайтеся, чорноброви, но не с москалями”... А в дужках стояло таке пояснення: „москаль”, на малоруськом язике — солдат царской армії”. Але, як вийду бувало на берег Бугая — річки, як гляну на широчину Лугу Запорізького та на гору Томаківку і зразу ж відчуваю, що це мій рідний край, земля рідна, на якій я не „мужік” репаний, чи „хахолом какоюто”.

Широкий, дуже широкий Дніпро весною. Орошував він луки і мочарі всіх сіл побережних, звивався спритно між плавнями, підмиваючи хвилями своїми береги. Довгим ланцюгом простяглися і села по березі Дніпра від Біленької аж за Нікополь. Та й села були не на 200-300 хат, а величезні, широченні, степові села: Тарасівка, Миколаївка, Очеретьківка, Яковлівка, Грушівка, Городище, Новопавлівка, а під Нікополем Довгалівка, Лапинка. На річці Бугай стоїть Червоногригорівка (це не большевицька, а стара назва), а на високому, стрімкому березі дніпрових круч — розмістився чудовий Нікополь на місці „Микитинського Рогу” де в 1638 р. розташувалася Запорізька Січ. В кінці 1647 року до Запорізької Січі прибув з Чигирину Богдан Хмельницький і тут його обрано гетьманом України.

Нижче Нікополя, на правому березі Дніпра,

впливають до Славутича розгалужена сітка рукавів та припливів, серед яких мають поважне значення такі як Лапинка, Підпільна та Чортотлик. Про походження назви „чортотлик” серед нікопольчан існує легенда, що там козак-запорожець зустрів чорта, від якого довідався, що прийшов той з пекла, щоб люд християнський на гріхи спокушувати. Не роздумуючи довго запорожець почав війну з чортом. Хитрував чорт на всі боки, борючись з козаком, але запорожець схопив його за копита, обмотав навколо своєї руки чортового хвоста, розгойдав чорта і кинув його аж у річку, де тільки „мликнув”. Звідси ніби й пішла назва „чортотлик”, або „чортотлик”. Легенда дуже цікава, але її ніхто не досліджував.

Рукав Підпільна впливає в річку Базавлук, що є припливом Дніпра. Всі ці затоки, притоки і рукави заросли плавнями, гушавиною шелюгу, очеретом, лозою. А в плавнях, що починаються під Запоріжжям та кінчаються десь за селом Капулівкою, водились дикі свині, лисиці, бобри, дикі качки, гуси, кряки, різна інша тварина та птиця. На віддалі 20 км. нижче Нікополя в гирлі р. Чортотлик в 1652-1709 рр. існувала „Стара Січ”. Тут в ті роки господарював вірний побратим Богдана Хмельницького кошовий Іван Сірко, либонь, співавтор відомого листа запорожців до турецького султана.

На місці „Старої Січі” тепер знаходиться с. Капулівка, а на могилі кошового Івана Сірка стоїть кам’яний пам’ятник, поставлений місцевим населенням (не большевиками і не царським урядом). На віддалі від „Старої Січі” приблизно 17 км. знаходиться відома Чортотлицька могила. В 1862 р. її розкопано і знайдено вжиткові речі скитських царів. Знайдено також і дуже коштовну вазу, яку „Ермітаж” в Ленінграді „забрав по братньому”. Всі знахідки в могилі вивезено до музеїв Москви та Ленінграду. Під селом Городище, де тепер розташовані копальні марганцю, на віддалі однієї верстви на південь (до Дніпра), а від Червоногригорівки — 4 верстви на схід, серед лугів та мочарів маячить висока і широка гора Томаківка, що обливається з півночі р. Бистриком, а від півдня рукавом Дніпра, р. Бугаем. Стрімкими кручами спадає вона до ріки, яка мала ще в 1917-1922 роках до 12 метрів глибини. (Тепер на тій горі організовано садівничий колхоз). За старовинними переказами на горі була колись також Запорізька Січ, а може форпост Хортиці чи Микитинового Рогу. Цю справу й досі не досліджено. Були спроби дослідження, але з Москви прийшла заборона. Ще в 1916-1920 роках можна було на горі побачити залишки валів, якість каміння на тому місці, де ніби стояла церква. Від рукава Бугай в кручах була глибока дірка, що ніби вела до печер. Цікавлячись

старовиною Січі місцеві просвітяни в 1919 році пробували робити розкопки на горі, у яких приймав участь і автор цих споминів. Були знайдені черепки, а навіть і наконечники стріл з заліза та міді. Все це передано до Нікопольського музею, але як потім довідалися, знахідки десь вивезено, здійснюючи імперську політику, національну формою, а московську змістом.

За большевицькі роки окупації України все це тепер знищено і зруйновано, а плавень дніпрових, Лугу Запорізького та порогів вже немає. Їх затопило так зване „Каховське море” та озеро ім. Леніна під Запоріжжям. Московсько-большевицька преса пише, що будова гідроелектрівень та дамб на Дніпрі мають метою поліпшити кліматичні умови сухих степів та дати користь українському господарству, промовчуючи про політичні цілі окупанта. Бо ж, правду кажучи, хто з української молоді, перебуваючи на тій землі, де стояла козацька Січ, або переїжджаючи човном по широкому дніпровому розливу не згадував запорозьких козаків, січової романтики козацької волі. У кого не заб'ється приспінено серце, коли він гляне на широчінь Запорізького Лугу, дніпрові плавні, де кожний кусник землі, кожний старий дуб, бакай чи озерце розкаже вам про славні козацькі діла, січове лицарство, широку степову душу? Москва не любить національної романтики, боїться її, то все для неї „націоналізм”.

Тепер „Каховське море” своїми берегами сягає аж до сел Городище, Червоногригорівки та Новолавлівки. А по Дніпрі вниз за Нікополем — на південний захід, аж до сел Капулівки та Покровського. Під водою тепер знаходиться „Микитин Ріг”, „Стара Січ”, „Чортотлик”, лише гори Томаківської не затоплено. Зависока дуже...

Місто Нікопіль стоїть на високому березі Дніпра та є станцією залізниці Запорожжя-Кривий Ріг (Катеринівської залізниці), яка перетинає широченні степи Дніпропетровщини.

Які ж широкі ті степи! Кінця-краю їм немає. Багато оповідають про красу Карпатських гір, про Гуцульщину та Говерлю. Так, гори мають свою чарівну красу, але той, хто не побував у Дніпрових плавнях, хто не відчув широчини рівнини українських степів, не побував в них, не спав під пахучою копицею балкового сіна, не пив після тяжкої праці на жнивах холодної води з степової криниці та не чув співів жайворонків — той не знає чарів степу.

У степовика-українця душа широка, як безкрай степ, а глибока, як небо степове голубе. Степовики і сьогодні співають улюблену свою пісню: „Ой поля, ви, поля, широкі поля”... пісня, у якій душа українця порівнюється з широчиною українських степів. Степ... Вийдеш на його простори, а навколо без кінця й краю,

шелестить від найменшого подиху вітрецю, колосистий хліб. Море хліба, бо ж немає йому кінця. Глянеш вдалечінь — небо з землею на обрії сходиться, а св. Петро вівці пасе (повітря мерехкотить), а степ могилами козацькими вкритий. Змалку не раз пробував дійти до тих стовпів, що небо над землею підпирають, сокирою прорубати на обрії небо, поставити драбину і вилізти на нього. Степ — це рівнина, широчина, далечина... Степи Дніпропетровщини, не такі як в Таврії. В Таврії степ зовсім рівний, а село можна побачити дуже далеко. Пам'ятаю як тепер, що одного разу, коли Таврія була в руках білогвардійців, а наше село захопили червоні, пішов я з сусідами (гурмою) соли в Таврії виміняти. Проїшли ми плавнями до Дніпра. На правому березі стояли червоні, на лівому — білі. Ніхто ні на кого не стріляв. Щоб задобрити червоних і мати від них дозвіл переїхати човном на лівий беріг до білих, ми для них припасли хліба й сала. Щоб задобрити білих, для них ми припасли самогонку. Все обійшлося дуже добре: нас червоні перепустили, а білі прийняли і дозволили міняти сіль. Коли вийшли ми в таврицькі степи, як глянув я поперед себе, побачив село Подовку. Кажуть, що до неї 30 км. Брешуть — подумав я. За дві-три години дійдемо, але дійшли аж над вечір. І весь час аж до вечора бачили перед собою село, бані церкви та високі стодоли. Не такі степи Дніпропетровщини. Там вони перетяті широкими балками та підвищеннями. Села в тих степах не побачиш, бо всі вони переважно розташувалися або у вибалках, або над річками. Там рівнина поступово підноситься протягом може 8-10 км., потім поступово спадає. Вона сходиться до вибалку, а в ньому стоїть село, хутір чи навіть немає ніяких споруд, крім ставка, терняку, диких груш.

Вийдеш в степ і здається під враженням широчини розкрив би свої руки широко та охопив би ними весь степ. Йдеш степом і на повні груди пахощами степовими дихаєш, а над головою жайворонки співають, в траві перепілки підпідьомкають. Високо в небі кібець нерухомо крилами розпластався, ховрахів видивляється, а біля козацьких могил дрозди пасуться. Ще в 1914 році мій батько показував мені на далечині, як жовтобрюх (гадюка степова) шляхом котилася, бачив я одного разу і вовка степового.

Тепер того немає... Тіні в степу не знайдеш, а сонце припікає. Та ось опускаєшся поволі в балку, вкрити зеленою пухкою травою. З криниці холодна вода струмом тече, а поблизу неї ставок зроблено. Хочеш спрагу загасити — зіпрись грудьми на тверду землю, схилися над струмом, що біжить з криниці і пий воду до схочу. Вода холодна і аж солодка... П'єш, п'єш

і ще пив би. Сонце пече, але в балці воно не страшно: лягай під густим терняком, в тіні, на зеленій траві, дивись в глибину далекого прозорого неба і відпочивай. А коли є бажання освіжитись, шубостни в ставок, тут вода теж холодна і приємна. По купелі дід-баштанник почастує холодним, червоним, цукристим кавуном, який він закопав, щоб сонце не нагріло, або динею-качанкою чи ананаскою. Найліпші — це репанки, але вони спіють пізно, в осени.

Задумливо-мрійно увечорі в степу. Біля куріня з кабиці дим до гори підноситься, салом смаженим і пшоном вареним, або галушками заносить і приємно в ніздрях лоскоче. З вибалку прохолодою тягне. Ніч надходить поволі: напочатках небо темніє, сонце вже сховалося. В сутінках серед степу кострища палахкотять — це хлібороби вечерю варять, а іноді з вибалку і спів дівочий почуєш. Дівчата в ставку купаються. Степ є степом... Чарівний степ увечорі.

Ось і оточена такими широчезними українськими степами Нікопольщина. Оточують степи Новопавлівку, Червоногригорівку, Городище, Грушівку, Марганець, Очеретьківку, Мар'їнку, аж до Рублівського хутора та Божодарівки. І стоїть серед степів широких село Томаківка, недалеко від бувшої Канцерівки. Тепер це село районним центром, а раніше було собі село, як звичайне село...

На північ від Городища та Червоногригорівки серед вибалків лежать два села — Борисівка і Дмитрівка. Стоять вони серед степу пекучого, під сонцем печуться, а мешканців кацапами називають. Історію тих сіл я не знаю, але це ті села, коли ще за часів Потьомкіна Україна заселялась московськими зайдами, ось і з'явилися на Нікопольщині два села, які інакше не називалися як „кацапи”. Хоч оті „кацапи” поступово асимілювалися, але українське селянство не дуже то залюбки з ними товаришувало. Дуже рідко було, щоб дівчина з українського села вийшла заміж за „кацапа”. А коли й вийде — вона була відрізанним куснем від свого рідного села. Призирливо ставилися до такої дівчини та її рідних. Обидва кацапські села жили власним, окремим життям, а мову свою так скаlichили, що ніхто їх не розумів, навіть той, що володів російською мовою. Вони говорили: „аткутай двьорь”, „закутай двьорь”. Цеб б то — відчини двері, зачини двері. Або таке: „леша” (лоша), „кабелі” (кобила), „місо” (м'ясо) і т. ін. Залишилися вони кацапами назавжди. Навіть в 1935 році називали їх кацапами. (Пишу всі ці речі тому, що вони мали до Нікопольського повстання відношення).

Багата і цікава Нікопольщина. Вона сполучує в собі земні поклади — марганець, хлібодарні степи — пшениці, рибні плавні, ду-

шу українську широку — степову, традиції і романтику козаків-запоріжців. Колись тут воля-вольниця була. З Нікополя до Катеринослава стовбовим шляхом — 120 верств довгим, вози чумацькі рипіли, хліб та рибу до міста везли, чумаки під могилами табором стояли, волів на шляхових обочинах пасли. А з Піролюзита-Марганця возили до Нікополя марганець, хліб, просо, рибу, кавуни. На берлини продукцію вантажили, через Херсон аж за кордон відправляли. Хліб, риба, ярина, фрукти і... марганець!

Щороку в кожному селі річний ярмарок відбувався, а в Нікополі — два рази на рік. Тічок (кінський базар) — щоп'ятниці. „Золоте дно” називали Нікопольщину, бо аж з Московщини приїздили різні вельможі на полювання в плавні та на рибалку.

Чи не багата українська земля! Криворіжжя — стели й залізна руда... І не тільки Дніпропетровщина, але такий є й Донбас, Таврія, Харківщина, Полтавщина, Київщина, Віннічина, Львівщина, Станіславівщина, Гуцульщина. Всі українські землі. Багаті, чудові, широченні степи, гори, ліси, річки й українські озера...

На багатих землях хлібородних і люди жили заможньо, бо було з чого жити. Читаєш тепер московські теревені про „заможне” життя колгоспників та й жахаєшся від тих злиднів, у яких живуть нікопольчани. Та не тільки нікопольчани, а весь український нарід. Читаєш про „заможність” колгоспних чередників, які на трудні заробили по 30 пудів хліба¹⁾, 1000 карб. грошей та декілька соток кгр. ярини і пригадуєш, порівнюєш. В с. Червоногригорівка до революції чередник Денис був капіталістом, багатше за колгоспного передовика. Поля з де-

¹⁾ Пуд = 16 кгр.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ „ВІСНИКА”

Передплата на рік	\$4.00
Передплата на півроку	2.25
Ціна окремого примірника	.50

Всі передплати, зокрема з Канади, треба надсилати грошовим переказом (моней ордер), або в звичайних листах, на адресу адміністрації журналу.

Банкові чеки й грошові перекази треба вповнювати на адресу:

“V I S N Y K”

P. O. BOX 304, Cooper Sta., New York 3, N. Y.
O. D. F. F. U.

Про всякі зміни адреси прохаємо негайно повідомляти адміністрацію, рівночасно подаючи і свою дотеперішню адресу.

Адміністрація
„В І С Н И К” — ОРГАН ООЧСУ

Редагує Колегія
Головний редактор
І. Вовчук

сятини мав, а дітей 5-ро. 3 десятини²⁾ поля на нікопольський край це „комнезам” був, а не господар. Ото ж, чередник Денис 3 десятини землі мав та з півдесятини городу. Господар з нього неважний був, але від кожної голови худоби йому за термін чередникування платили: 5 карб. грішми, 4 фунти пшенишної муки, 500 грамів сала, 2,5 фунти пшона. Пас він з дітьми 400-500 голів худоби. Порахуйте тепер скільки він мав? 2.500 карб. грошей на рік (повновартних, а не сучасних советських папірців), 250 кгр. сала, тону пшона та дві тони пшенишної муки. Вечеряв Денис по черзі у кожного господаря худоби, яку він пас. А вечеряв як? За день наперед господиня турбувалася, щоб ліпшу їжу приготувати, бо ж „чужа” людина вечеряти прийде. Щоб потім сусіди не обезсудили! Крім того сусіди помагали йому поле орати, хліб в жнива косити, молотити і до засік зсипати. Ось так жив чередник!

Населення Нікополя торгувало, купувало, перепродувало, працювало на заводі Каршевського (тепер „Большевик”), який виробляв плуги та букарі (тройки-сівалки), або на цегельнях, рибу в плавнях та Дніпрі ловило, мало власні сукновальні, на млинах працювало, або ж ішло до праці на залізницю та копальні марганцю. Жило теж заможньо. Найбіднішим в селах на Нікопольщині рахувався такий селянин, що мав пару коней, воза, корову, дві-три свині, 3 десятини землі (поля), півдесятини городу, хату, різні будівлі, садибу, не рахуючи надвірної птиці та іншого сільсько-господарського реманенту. В дворах бігали телята, поросята, різні „бровки”, „пірати” (пси), а разом з ними і дівора. На мочарях випасалися табуни свійських гусей, качок. Були в дворах індики, цисарки, пави. Кожна господиня виганяла весною табуни качат та гусят на мочарі, а на осінь заганяла їх до свого двору. В плавнях ходила різна свійська тварина та табуни свиней.

Селяни орали, сіяли, косили, молотили, збіжжя продавали, в млинах мололи та білі паляниці, пампушки і пироги випікали. Одні рибу ловили, інші пасіку доглядали, а молоді сини в копальнях працювали. Всі до хати добро тягли, приробляли й заробляли... Заможньо люди жили, дуже заможньо. А ще заможніше жили на хуторах. А їх на Нікопольщині було таки досить: крайнюківський, стрюківський, рублівський, солонцівський, тимошівський, сіваки, іванівський, гайдамацький, баранцівський, перелюцький та інші. Багато хуторів було та все у вибалках, серед степу. В хуторах стави свійською птицею вкриті, садки від непрошеного ока хатки ховають, а навколо хутора високі явори і верби сторожами стоять. Та й до хутора не так вже просто заїхати, бо треба з крутого схилу возом по шляху спустатись, загать об'ї-

хати, спочатку понад хутором покружляти і лише аж потім вже в хутір дістатися. То ж хто б до хутора не наближався, ще поки він до нього дістався, всі мешканці знали.

Хутори та села на Нікопольщині також свою історію мають. „Ще наші прадіди тут оселилися”, — старі люди говорили. Здається, що прадідами були нащадки запорізьких козаків, бо й прізвиська селян все цікаві: Лалівка, Козенко, Зимненко, Бобух, Брей, Шемет, Мороз, Люлька, Вовк, Довбушко, Орляк, Воченко, Могила, Нощенко та інші. І жили оті шемети, брей та орляки в хатах, які на півметра в землю увійшли, бо ще діди і прадіди в них народилися. Жили в хатах з високими, соломою критими стріхами, з кабицями, ганком, перед яким обов'язково величезні старі груші росли, з стодолами, що на них чорногузи гніздилися, з колодзями-журавлями серед двору. В кожному селі по дві-три церкви золотими банями в небо впиралися, а кожного свята дядьки в чумарках, а молодиці в запасах побожно Службу Божу слухали, урочисто хрестилися, перед іконостасом на колінах Бога за Його щедроти вихваляли. Тихо, мирно і роботящо жили на Нікопольщині селяни. Працювали, Бога хвалили, а коли бувала нагода чарку випити, на весіллі потанцювати, на хрестинах погуляти, чи покійні душі рідних пом'янути — того також не цуралися. На весіллі „батька продавали” (до корчми, звичайно), на хрестинах малому багатоліт бажали, а на поминках — згадували покійника тільки добрим словом. Жили на всю широку степову душу нікопольчани...

(Продовження в наступному числі)

*****

З НОВИХ ВИДАНЬ

Олександр Оглоблин — Думки про Хмельничину — ООЧСУ Нью Йорк 1957 р.

Зміст книжки:

„Золотий спокій”; Богдан Хмельницький — володар і людина; Хмельниччина і Українська Державна ідея.

Ол. Неприцький-Грановський — Осінні узори — Поезії т. 6. Нью Йорк - Чикаго.

М. Понеділок — „Вітаміни”. Гумористичні образки по той і по цей бік океану. 319 стор. Видавництво Ю. Середяка, Буенос Айрес, 1957.

*****

ДО ВШ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ

Хто забув внести передплату на 1957 р., — зробіть це у вересні. Крайня пора. Вкладіть в конверт належну з Вас суму чи грошовий переказ і вишліть на адресу „Вісника”.

УПРАВИ ВІДДІЛІВ І КОЛЬПОРТЕРИ!
ПОСПІШІТЬ ВИРІВНЯТИ СВОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЬ ПЕРЕД ВИДАВНИЦТВОМ!

²⁾ Десятина, біля 1 гектара.